

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ**

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Αναδιανομή εισοδήματος με έμφαση στην κοινωνική ασφάλιση στην
Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση: ιστορία και προοπτικές**

Κουμαντατάκη Σοφία

(Α/Μ) 8350

Επιβλέπων: Αν. Καθηγητής Θ. Β. Σταματόπουλος

Ηράκλειο

Μάιος 2011

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	4
1. Το μακροοικονομικό πλαίσιο	5
1.1 Οικονομικό κύκλωμα.....	5
1.2 Η έννοια του κράτους και των δημοσίων φορέων.....	8
1.3 Οι οικονομικές επιδιώξεις των σύγχρονων κρατών.....	10
1.4 Δημόσια και ιδιωτικά αγαθά.....	12
1.5 Κοινωνική ευημερία, κράτος και ιδιωτικοί φορείς.....	13
2 Εθνικολογιστικά μεγέθη	15
2.1 Ορισμός και κατηγορίες εισοδήματος	15
2.2 Το Ισοζύγιο Πληρωμών	21
2.3 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και ΑΕΠ	23
2.4 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Εθνική Αποταμίευση	24
2.5 Αποταμίευση και επένδυση	26
3.1 Φορολογία και κοινωνική ευημερία	31
3.2 Δημόσιος Προϋπολογισμός και αναδιανομή εισοδήματος.....	32
3.3 Κοινωνική προστασία και κοινωνική ασφάλιση	35

3.3.1 Οι λόγοι παρέμβασης των Δημοσίων Φορέων στην Κοινωνική Ασφάλιση.....	36
3.3.2 Η οργάνωση της παροχής κοινωνικής ασφάλισης.....	38
3.3.3 Οι επιπτώσεις της κοινωνικής ασφάλισης στην οικονομία	38
4.1 Η ιστορική εξέλιξη του θεσμού	40
4.2 Οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα σήμερα	41
4.3 Η διάρθρωση των δαπανών κοινωνικής προστασίας.....	43
4.4 Η διάρθρωση των εσόδων των φορέων κοινωνικής ασφάλισης.....	49
4.5 Αναδιανομή εισοδήματος και κοινωνική ασφάλιση στην Ε.Ε.	54
4.6 Διανεμητικό και Κεφαλαιοποιητικό σύστημα ασφάλισης	56
5 Συμπεράσματα	61
Βιβλιογραφία	62

Εισαγωγή

Στις μέρες μας, λόγω του ότι είμαστε και εν τω μέσω οικονομικής κρίσης, πληθαίνουν όλο και περισσότερο τα δημοσιεύματα και οι αναφορές περί αναδιανομής του εισοδήματος, τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε διεθνές επίπεδο. Πολλοί μάλιστα προχωρούν ένα βήμα παραπέρα, παρουσιάζοντας το ως τη «διέξοδο» από την παγκόσμια οικονομική κρίση. Εμείς στην εργασία μας αυτή θα αναφερθούμε στην αναδιανομή του εισοδήματος, δίνοντας έμφαση στην κοινωνική ασφάλιση, ένα θέμα πολύ επίκαιρο, τόσο σε εθνικό, όσο και σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

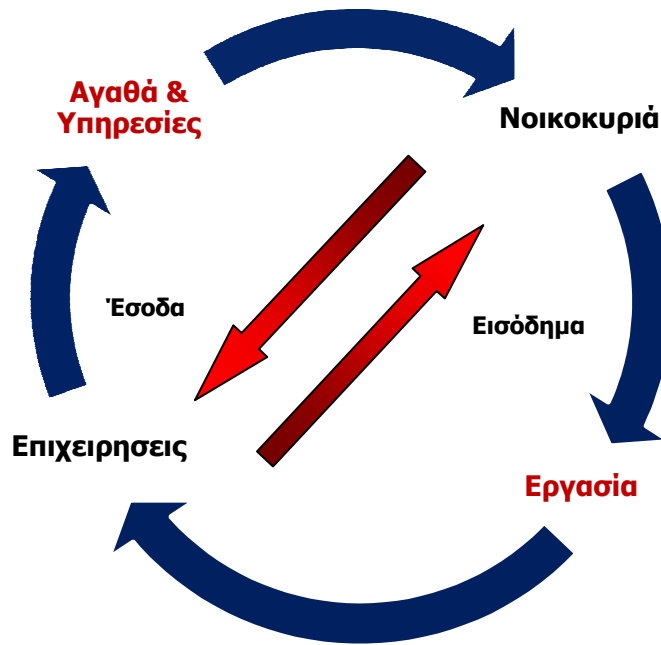
Στο θεωρητικό κομμάτι, θα ξεκινήσουμε με αναφορές σε μακροοικονομικές έννοιες και μεγέθη, που πιστεύουμε ότι παίζουν σημαντικό ρόλο στην κατανόηση της λειτουργίας του όλου οικονομικού συστήματος. Στο δεύτερο κεφάλαιο εμβαθύνουμε στην έννοια του εισοδήματος, και τον τρόπο με τον οποίο δημιουργείται και διανέμεται. Το θεωρητικό μέρος κλείνει με το μεγάλο θέμα της κοινωνικής ασφάλισης. Στο κεφάλαιο αυτό αναφερόμαστε στην έννοια της κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής προστασίας, πραγματοποιούμε μια ιστορική αναδρομή στο παρελθόν, και τέλος παρουσιάζουμε την σημερινή κατάσταση σε Ελλάδα και Ε.Ε.

Στο κομμάτι της εμπειρικής διερεύνησης παρουσιάζουμε του φορείς που συνθέτουν την κοινωνική ασφάλιση σήμερα, με ταυτόχρονη παρουσίαση των οικονομικών τους καταστάσεων, ενώ κλείνοντας την εργασία αυτή παραθέτουμε τα συμπεράσματα μας και τις επισημάνσεις μας.

1. Το μακροοικονομικό πλαίσιο

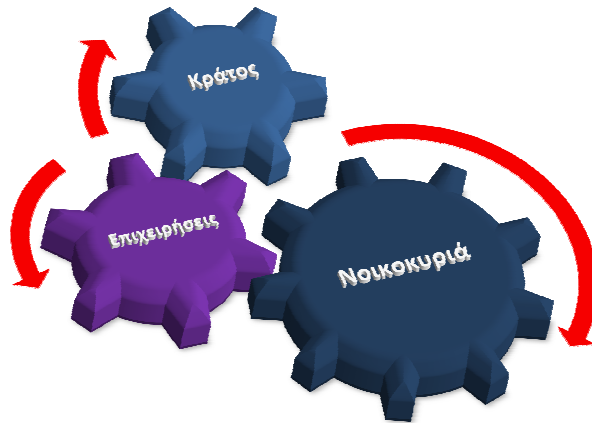
1.1 Οικονομικό κύκλωμα

Από τα εγχειρίδια των δημόσιων οικονομικών γνωρίζουμε, ότι η οικονομία σε γενικές γραμμές, αποτελεί ένα κύκλωμα στο οποίο υπάρχει μια συνεχής μετακίνηση, ή καλύτερα ανταλλαγή παραγωγικών συντελεστών με παραγόμενα αγαθά. Τα δυο κύρια συστατικά του οικονομικού αυτού κυκλώματος είναι τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις. Τα νοικοκυριά προσφέρουν τον συντελεστή εργασία, ενώ οι επιχειρήσεις προσφέρουν τα παραγόμενα αγαθά προς κατανάλωση. Στο διάγραμμα 1.1 απεικονίζεται το οικονομικό κύκλωμα με κάποιες επιπλέον πληροφορίες, οι οποίες σχετίζονται με την εργασία.

Διάγραμμα 1.1: Οικονομικό κύκλωμα

Και επειδή όλα αυτά συμβαίνουν στα στενά γεωγραφικά όρια μιας χώρας, έχουμε και την ενεργή συμμετοχή του ίδιου του κράτους, άμεσα ως ρυθμιστική αρχή σε θέματα που άπτονται της αγοράς, και έμμεσα μέσω των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών. Με αυτό τον τρόπο το δημόσιο συμμετέχει ενεργά στην όλη διαδικασία. Στην πραγματικότητα είναι πολύ πιο περίπλοκο, κάτι που όμως δεν είναι της παρούσης. Στο διάγραμμα 1.2 παρουσιάζεται η σχέση των τριών παραγόντων του οικονομικού αυτού κυκλώματος, για το οποίο αναφερθήκαμε.

Διάγραμμα 1.2: Αμφίδρομη σχέση παραγόντων οικονομικού κυκλώματος

Στο διάγραμμα απεικονίζονται τρεις μοχλοί οι οποίοι αποτελούν τους τρεις παράγοντες και την αμφίδρομη σχέση που τους διέπει. Τα βέλη έχουν μια συγκεκριμένη κατεύθυνση και αυτό βασίζεται στην κίνηση των τριών μοχλών. Στην κορυφή βρίσκεται το κράτος ως εποπτεύουσα και ρυθμιστική αρχή, ενώ στη μέση οι επιχειρήσεις, οι οποίες *κινούνται* από την προσφορά του παραγωγικού συντελεστή *εργασία* μέσω των νοικοκυριών. Γι' αυτό το λόγο τα νοικοκυριά αποτελούν τον τελευταίο μοχλό του διαγράμματος.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφέρουμε ένα πολύ σημαντικό στοιχείο, το οποίο θα παίξει σημαντικό ρόλο στην συνέχεια της εργασίας μας. Το στοιχείο αυτό είναι η απόδοση των φόρων που επιβάλλει το κράτος σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά, έτσι ώστε να είναι σε θέση να ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις του απέναντι τους. Οι φόροι λοιπόν αποτελούν τα έσοδα του κράτους, τα οποία θα μετατραπούν σε δημόσιες δαπάνες για την επίτευξη της λεγόμενης κοινωνικής ευημερίας, για την οποία θα μιλήσουμε παρακάτω. Όσον αφορά στα σημεία στα οποία οι τρεις αυτοί μοχλοί εφάπτονται, αποτελούν τις συναλλαγματικές σχέσεις, οι οποίες αναπτύσσονται μεταξύ τους, και σηματοδοτούν την αμφίδρομη σχέση τους.

1.2 Η έννοια του κράτους και των δημοσίων φορέων

Στην προηγούμενη ενότητα αναφερθήκαμε συνοπτικά στον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η πλειονότητα των μικτών οικονομιών στις μέρες μας. Στην ενότητα αυτή θα αναφερθούμε στην έννοια του κράτους και των δημοσίων φορέων, καθώς επίσης και στον σκοπό τον οποίο καλούνται να επιτελέσουν. Στα μικτά οικονομικά συστήματα λοιπόν, εκτός των ιδιωτικών φορέων (νοικοκυριά και επιχειρήσεις) άσκησης οικονομικής δραστηριότητας, υπάρχουν και οι δημόσιοι φορείς οι οποίοι συμμετέχουν στην δραστηριότητα αυτή.

Τέτοιοι φορείς είναι κατ' αρχήν η Κεντρική Κυβέρνηση της χώρας, η Βουλή, τα ασφαλιστικά ταμεία, οι δήμοι, οι νομαρχίες, τα δημόσια νοσοκομεία, η Δ.Ε.Η., ο Ο.Τ.Ε. κλπ. Λόγω του ότι αποτελούν συλλογικά όργανα, ο τρόπος με τον οποίο λειτουργούν διαφέρει, ή τουλάχιστον πρέπει να διαφέρει από αυτόν που λειτουργούν οι υπόλοιπες οικονομικές μονάδες. Δεν πρέπει να έχουν δηλαδή σαν πρωταρχικό στόχο την επίτευξη και μεγιστοποίηση των κερδών τους, αλλά την διασφάλιση και προώθηση του συμφέροντος του κοινωνικού συνόλου.

Επίσης οι φορείς αυτοί δεν αγοράζουν τους παραγωγικούς συντελεστές τους από τα νοικοκυριά πληρώνοντας τους, αλλά χρησιμοποιούν αναγκαστικά μέσα, όπως την φορολογία για να τους αποκτήσουν. Αυτό ισχύει κυρίως όταν οι φορείς αυτοί είναι δημόσιοι 100%. Σε περίπτωση που υπάρχει και συμμετοχή ιδιωτών αυτό αλλάζει κάπως τα δεδομένα. Στην συνέχεια μετατρέπουν τους πόρους αυτούς από την φορολογία σε αγαθά και υπηρεσίες, τα οποία και παρέχουν στο κοινωνικό σύνολο.

Η αναφορά μας στους δημόσιους φορείς είναι αναγκαία, για να μπορέσουμε να εξηγήσουμε τον τρόπο λειτουργίας του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης στις επόμενες ενότητες. Κλείνοντας να αναφέρουμε ότι, ενώ οι αποφάσεις των ιδιωτικών φορέων συντονίζονται από τον

μηχανισμό της αγοράς, για του δημόσιους φορείς ο συντονισμός προέρχεται από την εκάστοτε πολιτική εξουσία.

Ο αριθμός των φορέων αυτών, οι οποίοι λειτουργούν σε ένα κράτος είναι πολύ μεγάλος, και για αυτό το λόγο θα πρέπει να ομαδοποιηθούν έτσι ώστε να μπορούν να αναλυθούν τα διάφορα χαρακτηριστικά τους. Εμείς (στα πλαίσια αυτής της εργασίας) διαχωρίζουμε τους δημόσιους αυτούς φορείς σε πέντε κύριες κατηγορίες, οι οποίες είναι οι ακόλουθες:

I. Η κεντρική διοίκηση ή το κράτος: περιλαμβάνει την κυβέρνηση της χώρας, το κοινοβούλιο και τέλος τα διάφορα υπουργεία. Ονομάζεται κεντρική διοίκηση διότι λαμβάνει τις αποφάσεις για το σύνολο της χώρας και έχει ως στόχο την παροχή υπηρεσιών γενικού χαρακτήρα στο κοινωνικό σύνολο, όπως ασφάλεια, εθνική άμυνα, εκπαίδευση, υγεία και πρόνοια, κλπ.

II. Οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης: ιδιαίτερη σημασία και βαρύτητα θα δοθεί στους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης, όπως το Ι.Κ.Α., το Ταμείο Εμπόρων, τον Οργανισμό Γεωργικών Ασφαλίσεων, το Ταμείο Αυτοκινητιστών, το Ταμείο Νομικών κλπ. Όλοι αυτοί οι οργανισμοί παρέχουν υπηρεσίες κοινωνικής ασφάλισης, όπως σύνταξη, νοσοκομειακή περίθαλψη κλπ.

III. Οι οργανισμοί τοπικής και νομαρχιακής αυτοδιοίκησης: είναι οι δήμοι οι νομαρχίες και οι κοινότητες. Οι οργανισμοί αυτοί παρέχουν υπηρεσίες γενικού χαρακτήρα, ενώ συγχρόνως συμβάλουν στην ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών.

IV. Τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου: είναι τα νοσοκομεία, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα κλπ τα οποία έχουν συγκεκριμένους στόχους, περιορισμένου φάσματος σε σχέση με αυτούς της κεντρικής διοίκησης.

V. Δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμοί: εταιρίες όπως η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού, ο Οργανισμός

Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος, οι δημόσιες τράπεζες όπως η Τράπεζα της Ελλάδος κλπ, αποτελούν επιχειρήσεις και οργανισμούς, οι οποίοι παρέχουν συγκεκριμένες υπηρεσίες. Αυτό που τους διαφοροποιεί από τους υπόλοιπους οργανισμούς και φορείς, είναι το γεγονός ότι τα αγαθά τα οποία παρέχουν είναι βάσει αντιτίμου. Οι υπόλοιποι φορείς χρηματοδοτούνται από τα έσοδα μέσω φορολογίας ή δανεισμού.

Συγκεντρώνοντας όλες τις παραπάνω κατηγορίες φορέων με τις δραστηριότητες που τους χαρακτηρίζουν, συνθέτουμε τον δημόσιο τομέα της οικονομίας. Συνήθως χρησιμοποιούνται δύο έννοιες για τον προσδιορισμό του όρου δημόσιος τομέας: α) ο δημόσιος τομέας με την στενή έννοια, που περιλαμβάνει τις δραστηριότητες του κράτους, των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης, των οργανισμών νομαρχιακής και τοπικής αυτοδιοίκησης και των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, και στον οποίο συνήθως αναφερόμαστε ως η Γενική Κυβέρνηση (general government) και β) ο ευρύτερος δημόσιος τομέας που περιλαμβάνει και τις δραστηριότητες των δημοσίων επιχειρήσεων¹.

1.3 Οι οικονομικές επιδιώξεις των σύγχρονων κρατών

Όλες οι σύγχρονες οικονομίες σήμερα αντιμετωπίζουν ένα σημαντικό πρόβλημα το οποίο είναι η σχετική ανεπάρκεια των πόρων, η οποία δεν τους δίνει τη δυνατότητα να καλύψουν πλήρως τις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου. Επομένως πρέπει να γίνεται επιλογή των αναγκών αυτών αλλά και των αντίστοιχων πόρων, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται αυτό που λέμε μεγιστοποίηση της ευημερίας των μελών της κοινωνίας.

Επομένως αυτό που πρέπει να επιδιώκουν τα οικονομικά σύγχρονα κράτη και κοινωνίες είναι τα εξής:

¹ Γεωργακόπουλος Θ. (2005): Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, σελ 37, Αθήνα.

1. Πλήρης απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών, αυτό πρακτικά σημαίνει ότι όταν υπάρχει υποαπασχόληση παραγωγικών συντελεστών, δεν μεγιστοποιείται η ικανοποίηση των αναγκών των μελών της κοινωνίας. Με την χρησιμοποίηση των υποαπασχολούμενων συντελεστών, είναι δυνατή η ικανοποίηση πρόσθετων αναγκών και κατ' επέκταση αύξηση της ευημερίας των ατόμων της κοινωνίας.
2. Αποτελεσματική χρησιμοποίηση των παραγωγικών συντελεστών, διότι δεν αρκεί μόνο η πλήρης αξιοποίηση τους, αλλά και η σωστή κατανομή τους. Αν επιτευχθεί κάτι τέτοιο, θα παράγονται εκείνα τα αγαθά και στις επιθυμητές ποσότητες της κοινωνίας.
3. Δίκαιη διανομή του εισοδήματος, δηλαδή δίκαιη διανομή του παραγόμενου προϊόντος στην κοινωνία. Βασική προϋπόθεση αποτελεί η αντίληψη της κοινωνίας σχετικά με την κοινωνική δικαιοσύνη. Υπάρχουν για παράδειγμα κοινωνικά σύνολα που έχουν διαφορετικά κριτήρια σχετικά με το πώς θα πρέπει να διανέμεται ο πλούτος στο σύνολο της κοινωνίας. Η κοινωνική ευημερία επέρχεται μόνο τότε, όταν η διανομή γίνεται με τέτοιο τρόπο που η ίδια η κοινωνία θεωρεί ορθό.
4. Επίτευξη ικανοποιητικού ρυθμού ανάπτυξης, το οποίο σημαίνει ότι την κατανομή των παραγωγικών πόρων θα πρέπει να την χαρακτηρίζει η διαχρονικότητα. Η κατανομή των παραγωγικών πόρων θα πρέπει να στοχεύει στην παραγωγή αγαθών, τα οποία ικανοποιούν τις ανάγκες της κοινωνίας σήμερα, δηλαδή καταναλωτικά αγαθά, αλλά και στην κάλυψη μελλοντικών αναγκών, δηλαδή κεφαλαιουχικά αγαθά. Με αυτόν τον τρόπο θα συσσωρευτεί ένα ικανοποιητικού μεγέθους πάγιο κεφάλαιο, το οποίο θα δίνει την δυνατότητα επίτευξης ενός ικανοποιητικού ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης, εκ μέρους της κοινωνίας.

Αν επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι από τα διάφορα οικονομικά συστήματα, σε συνδυασμό με ισορροπία στο ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών, η οικονομική ευημερία είναι εξασφαλισμένη. Η σχέση όλων των παραπάνω στοιχείων με την κοινωνική ασφάλιση είναι δεδομένη, μιας και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής ευημερίας.

1.4 Δημόσια και ιδιωτικά αγαθά

Μια βασική προϋπόθεση για να μπορεί ο μηχανισμός των τιμών να κατευθύνει παραγωγικούς πόρους στην παραγωγή ενός αγαθού είναι η δυνατότητα εκείνου που παράγει το αγαθό αυτό, να αποκλείει από το όφελος του, όσους πολίτες δεν είναι διατεθειμένοι να καταβάλλουν το αντίτιμο του αγαθού². Αυτό είναι απόλυτα λογικό διότι εάν δεν μπορεί να αποκλείσει εκείνον που δεν μπορεί να πληρώσει το αντίτιμο, δεν μπορεί να επιβάλει και την τιμή απόκτησης του αγαθού αυτού, μιας και όλοι θα έχουν την δυνατότητα να απολαμβάνουν τα οφέλη του ανεξαρτήτως τιμής. Αυτά τα αγαθά στα οποία ισχύει ο αποκλεισμός του καταναλωτή που δεν καταβάλλει το αντίτιμο, ονομάζονται **ιδιωτικά αγαθά**.

Αυτός όμως ο αποκλεισμός δεν ισχύει πάντα και για όλα τα αγαθά, δηλαδή ο αποκλεισμός των καταναλωτών που αδυνατούν να τα αποκτήσουν. Κατ' επέκταση τα αγαθά αυτά δεν μπορούν να διαιρεθούν και να εξατομικευτούν σε ορισμένα μόνο άτομα, αλλά διαχέονται σε ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο. Αγαθά όπως η ασφάλεια, η κοινωνική ασφάλιση, η εθνική άμυνα, η δικαιοσύνη, οι υποδομές όπως το οδικό δίκτυο, τα λιμάνια και τα αεροδρόμια κλπ, αντιμετωπίζουν ισόνομα όλους τους πολίτες, χωρίς φαινόμενα εξατομίκευσης. Αυτά τα αγαθά ονομάζονται **δημόσια αγαθά**, και οι ανάγκες τις οποίες καλούνται να καλύψουν, ονομάζονται **κοινωνικές ανάγκες**.

Συνοψίζοντας να αναφέρουμε την ειδοποιό διαφορά των δύο κατηγοριών αγαθών, η οποία ονομάζεται συναγωνιστική κατανάλωση, κάτι που σημαίνει ότι η κατανάλωση μιας μονάδας ενός ιδιωτικού αγαθού από

² Γεωργακόπουλος Θ. (2005): Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, σελ 53, Αθήνα.

ένα άτομο, δεν επιτρέπει την κατανάλωση του από κάποιο άλλο άτομο. Αυτό βέβαια δεν ισχύει για τα δημόσια αγαθά, στα οποία όπως αναφέραμε ήδη δεν υφίσταται η απομόνωση των πολιτών που δεν δύνανται να τα αγοράσουν.

Αν προσπαθήσουμε να απεικονίσουμε την συνολική κατανάλωση και για τα δύο είδη αγαθών έχουμε τα εξής δεδομένα. Όσον αφορά τα ιδιωτικά αγαθά η συνολική κατανάλωση τους προκύπτει από το άθροισμα της κατανάλωσης των επιμέρους ατόμων. Στην σχέση που ακολουθεί εμφανίζουμε την συνολική κατανάλωση των ιδιωτικών αγαθών:

$$C_i = C_1 + C_2 + C_3 + \dots + C_k$$

Όπου C_i η συνολική κατανάλωση ιδιωτικών αγαθών και C_1, C_2 η κατανάλωση ανά άτομο. Όσον αφορά τα δημόσια αγαθά η σχέση τους δεν είναι συναγωνιστική, με αποτέλεσμα όλα τα άτομα να είναι σε θέση να καταναλώσουν την συνολική ποσότητα του αγαθού αυτού. Η συνολική κατανάλωση των δημόσιων αγαθών φαίνεται από την σχέση:

$$C_d = C_1 = C_2 = C_3 = \dots = C_k$$

Όπου η κατανάλωση των δημόσιων αγαθών είναι ίδια για όλους τους πολίτες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι και η ωφέλεια που αποκομίζουν τα άτομα είναι ίδια για όλους.

1.5 Κοινωνική ευημερία, κράτος και ιδιωτικοί φορείς

Τα όσα αναφέραμε περί στόχων των οικονομικά σύγχρονων κρατών για την επίτευξη της κοινωνικής ευημερίας, βασίζονται σε ένα μεγάλο ποσοστό στην δραστηριότητα των ιδιωτικών φορέων. Ως ιδιωτικοί φορείς νοούνται οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, των οποίων οι δραστηριότητες αποσκοπούν στην ικανοποίηση των συμφερόντων τους. Οι δραστηριότητες τους αυτές συντονίζονται από τον μηχανισμό της αγοράς.

Ο μηχανισμός της αγοράς αυτό που στην ουσία πετυχαίνει, είναι να εξασφαλίσει την κοινωνική ευημερία του συνόλου των πολιτών, με

ταυτόχρονη επίτευξη των ιδιωτικών τους συμφερόντων και στόχων. Όταν ο μηχανισμός αυτός λειτουργεί με σωστό τρόπο, και δεν δημιουργεί παρενέργειες στην αγορά, όπως πληθωριστικές τάσεις, αθέμιτο ανταγωνισμό, δημιουργία αγαθών που προκαλούν εξωτερικές επιδράσεις κλπ, οι επιχειρήσεις επιτυγχάνουν το κέρδος, και τα νοικοκυριά καλύπτουν τις ανάγκες τους. Έχουμε δηλαδή την πλήρη ικανοποίηση του κοινωνικού συνόλου.

Υπάρχουν όμως περιπτώσεις, κατά τις οποίες ο μηχανισμός της αγοράς δεν λειτουργεί με υποδειγματικό τρόπο, κάτι που έχει σαν αποτέλεσμα την δημιουργία εμποδίων στην επίτευξη κοινωνικής ευημερίας. Σε αυτήν την περίπτωση αναλαμβάνουν πρωτοβουλία οι δημόσιοι φορείς, οι οποίοι διασφαλίζουν την ομαλή λειτουργία της, με παρεμβάσεις όπως αυτής του καθορισμού κατώτατων και ανώτατων τιμών αντίστοιχα για την προστασία επιχειρήσεων και καταναλωτών. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι φορείς θα παρεμβαίνουν κάθε φορά που ο μηχανισμός αντιμετωπίζει πρόβλημα. Ο λόγος είναι, ότι η λειτουργία των δημόσιων υπηρεσιών δεν κρίνεται πάντα αποτελεσματική, ενώ πρόβλημα αποτελούν η οργάνωση και η ετοιμότητα τους σε περιόδους όπου προκύπτουν τέτοια προβλήματα.

Σε περιόδους που μια χώρα αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα ανεργίας, λόγω οικονομικής αλλά και πολιτικής κρίσης, το ασφαλιστικό σύστημα αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα βιωσιμότητας. Κατ' επέκταση η κοινωνική ασφάλεια και ευημερία κινδυνεύουν να χαθούν. Το κράτος είναι το μόνο που μπορεί και οφείλει να παρέμβει δραστικά σε αυτή την περίπτωση. Η παρέμβαση του θα πρέπει είναι στην αγορά εργασίας, με την ανάπτυξη προγραμμάτων δημοσίων δαπανών για την ενεργοποίηση της αγοράς, αλλά και επιδοτήσεων σε επιχειρήσεις για την απασχόληση ανέργων (ενεργητικές πολιτικές). Σημαντική είναι η προσέλκυση επενδύσεων από το εξωτερικό, αλλά και η διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών μέσω επενδυτικών νόμων για την αύξηση της απασχόλησης και την μείωση της ανεργίας. Αυτό είναι ένα απλό παράδειγμα παρέμβασης του κράτους για την επίτευξη κοινωνικής ευημερίας, παράδειγμα το οποίο αποτελεί σημερινή πραγματικότητα.

2 Εθνικολογιστικά μεγέθη

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναφερθήκαμε στην κοινωνική ευημερία, η οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την απασχόληση, την ισονομία στην αναδιανομή του εισοδήματος και την οικονομική ανάπτυξη. Στο κεφάλαιο αυτό εμβαθύνουμε περισσότερο και αναφερόμαστε στην έννοια του εισοδήματος, τις πηγές προέλευσης του, το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, την εθνική αποταμίευση, και τέλος τον τρόπο με τον οποίο όλα αυτά λειτουργούν συνδυαστικά σε μακροοικονομικό επίπεδο.

2.1 Ορισμός και κατηγορίες εισοδήματος

Ως εισόδημα νοείται το συνολικό ποσό σε χρήμα ή σε είδος που λαμβάνει κάθε άτομο ή νοικοκυριό κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, πχ ημέρα, εβδομάδα, μήνας, χρόνος. Οι κυριότερες μορφές του είναι οι ακόλουθες:

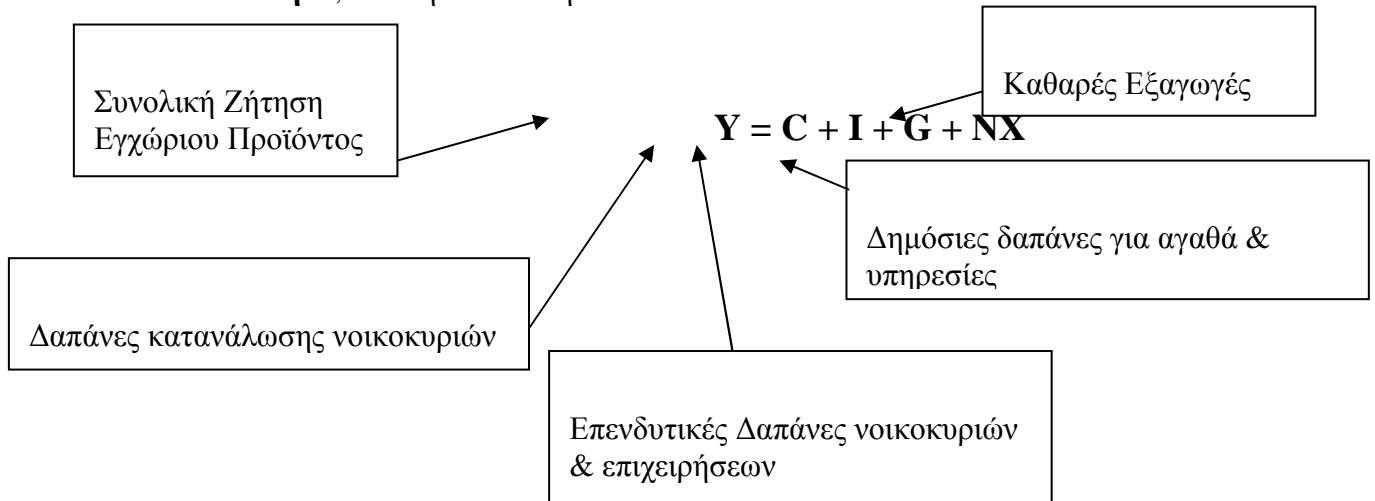
1. Οι μισθοί και τα ημερομίσθια, τα οποία καταβάλλονται από τους εργοδότες στους ως αντίτιμο του χρόνου εργασίας που μισθώνουν από τους εργαζόμενους.
2. Τα κέρδη των επιχειρηματιών, τα οποία προκύπτουν αφού πληρώσουν το κόστος παραγωγής και διακίνησης των προϊόντων της επιχείρησης τους (συμπεριλαμβανομένου και του ιδίου κόστους ευκαιρίας, δηλαδή του δικού τους χρόνου εργασίας στην επιχείρηση).
3. Τα έσοδα από κινητές αξίες, όπως μερίσματα και τόκους ιδρυτικών τίτλων και μετοχών, αμοιβές συμμετοχών σε διοικητικά συμβούλια, και τέλος τόκους από διάφορους τίτλους.
4. Τα ενοίκια, τα οποία εισπράττονται από τους ιδιοκτήτες ακινήτων και καταβάλλονται από τους ενοικιαστές.
5. Η γαιοπρόσοδος, η οποία είναι μια μορφή ενοικίου που καταβάλλεται από τον χρήστη της γης στον

γαιοκτήμονα για άμεσα παραγωγικούς σκοπούς (π.χ. αγροτικές καλλιέργειες, ή εξόρυξη άνθρακα, πετρελαίου).

6. Τα έσοδα από γεωργικές επιχειρήσεις, τα οποία προκύπτουν από την εκμετάλλευση κάθε είδους γεωργικής επιχείρησης (αγροτικής, κτηνοτροφικής, πτηνοτροφικής κλπ).
7. Οι μεταβιβάσεις του κράτους, όπως π.χ. οι συντάξεις, τα διάφορα επιδόματα (ανεργίας, αναπηρίας κλπ), οι επιδοτήσεις της παραγωγής φρούτων (που εισπράττονται από τους αγρότες).
8. Λοιπές μη-κρατικές μεταβιβάσεις, οι οποίες μεταφέρουν το εισόδημα του ενός στο χαρτοφυλάκιο κάποιου άλλου είτε εθελοντικά είτε όχι. Παραδείγματα εθελοντικών μεταβιβάσεων είναι τα κέρδη από τα διάφορα τυχερά παιχνίδια (ΛΟΤΟ, ΠΡΟΠΟ), ή τα οικονομικά οφέλη αυτών που αγοράζουν μετοχές στο Χρηματιστήριο και κατόπιν τις πουλάνε ακριβότερα, ή ακόμη τα χρήματα τα οποία εισπράττει ένα παιδί «των φαναριών» από τους περαστικούς οδηγούς. Μη-εθελοντικές μεταβιβάσεις έχουμε σε περιπτώσεις ληστείας ή επιβολής «προστασίας» από άτομα του υποκόσμου σε καταστηματάρχες οι οποίοι, φοβούμενοι βιαιοπραγίες, αναγκάζονται να πληρώνουν την «προστασία» που τους «παρέχει» η τοπική μαφία. Τέλος η διαφθορά δημοσίων λειτουργών (δηλαδή η παράνομη υπεξαίρεση κρατικών πόρων από ιδιώτες) αποτελεί και αυτή μια μορφή μεταβιβάσεων.

Σε μακροοικονομική βάση το **Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν Α.Ε.Π.** αποτελεί τον δείκτη μέτρησης του εισοδήματος και των δαπανών μιας χώρας, προσδίδει το σύνολο της αγοραίας αξίας του συνόλου προϊόντων και υπηρεσιών, που παράγονται σε μια χώρα κατά την διάρκεια ενός έτους. Η

συνάρτηση που το προσδιορίζει και η οποία ονομάζεται **εθνικολογιστική ταυτότητα**, είναι η ακόλουθη:

Στο ΑΕΠ το προϊόν αξιολογείται σε τιμές αγοράς, συμπεριλαμβάνει τις τιμές των τελικών αγαθών και όχι των ενδιάμεσων, και τέλος περιλαμβάνει υλικά αγαθά και υπηρεσίες. Περιορισμό αποτελεί η μέτρηση μόνο των πρόσφατα παραγόμενων αγαθών, η μέτρηση της αξίας των αγαθών εντός των γεωγραφικών ορίων της χώρας, και τέλος η χρονική περίοδος που δεν υπερβαίνει το ένα έτος. Αυτά που δεν προσμετρούνται είναι τα αγαθά τα οποία καταναλώνονται από τα νοικοκυριά, χωρίς να περνούν πρώτα από τις αγορές, και τις παράνομες αγοραπωλησίες.

Η διαφορά του από το **Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν**, έγκειται στο γεγονός, ότι περιλαμβάνει το εισόδημα των κατοίκων που εργάζονται στο εξωτερικό, και δεν περιλαμβάνει των αλλοδαπών που εργάζονται στην χώρα αυτή. Το **Καθαρό Εθνικό Προϊόν** αποτελεί έναν ακόμα δείκτη του εισοδήματος, και μετράει το συνολικό εισόδημα των κατοίκων μιας χώρας μετά την αφαίρεση της απόσβεσης του παγίου κεφαλαίου τους.

Το **Εθνικό Εισόδημα** αποτελεί το συνολικό καθαρό εισόδημα που κερδίζουν οι κάτοικοι μιας χώρας. Διαφέρει από το Καθαρό Εθνικό Προϊόν στο ότι περιλαμβάνει τους έμμεσους και άμεσους φόρους. Το **Προσωπικό Εισόδημα** αποτελεί το καθαρό εισόδημα των νοικοκυριών, όπως μισθοί, μεταβιβαστικές πληρωμές κλπ. ενώ το **Διαθέσιμο Προσωπικό Εισόδημα** είναι το αυτό που απομένει μετά την αφαίρεση των άμεσων φόρων. Αποτελεί

και τον προσδιοριστικό παράγοντα της κατανάλωσης των νοικοκυριών. Στο διάγραμμα 2.1 παρουσιάζεται η σχέση αυτή.

Στο διάγραμμα διακρίνεται ο τύπος $C = C(Y-T)$, όπου μέσα στην παρένθεση έχουμε το καθαρό προσωπικό εισόδημα. Η κλίση της κατανάλωσης αποτελεί την **οριακή ροπή προς κατανάλωση**, το οποίο σημαίνει την μεταβολή που επέρχεται στην κατανάλωση όταν μεταβληθεί το καθαρό προσωπικό εισόδημα κατά μια μονάδα.

Από φορολογική άποψη και σε θεωρητικό επίπεδο, εισόδημα θεωρείται το σύνολο των εισοδημάτων, ανεξάρτητα από την πηγή που προέρχονται και από τον τρόπο που χρησιμοποιούνται. Το εισόδημα αυτό θα έπρεπε να υπολογίζεται ως το άθροισμα της κατανάλωσης ενός φορολογούμενου πλέον τη μεταβολή της καθαρής περιουσιακής του θέσης μέσα σε μία περίοδο³. Η θεωρία αυτή δίδεται από την ακόλουθη σχέση:

$$Y = C + (W_1 - W_0) = C + \Delta W$$

Όπου το C παριστάνει την συνολική κατανάλωση ενός φορολογούμενου μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ενώ τα W_1 και W_0 παριστάνουν την κατάσταση των περιουσιακών στοιχείων του καταναλωτή στην αρχή και το τέλος της περιόδου αντίστοιχα. Αυτή η θεωρία

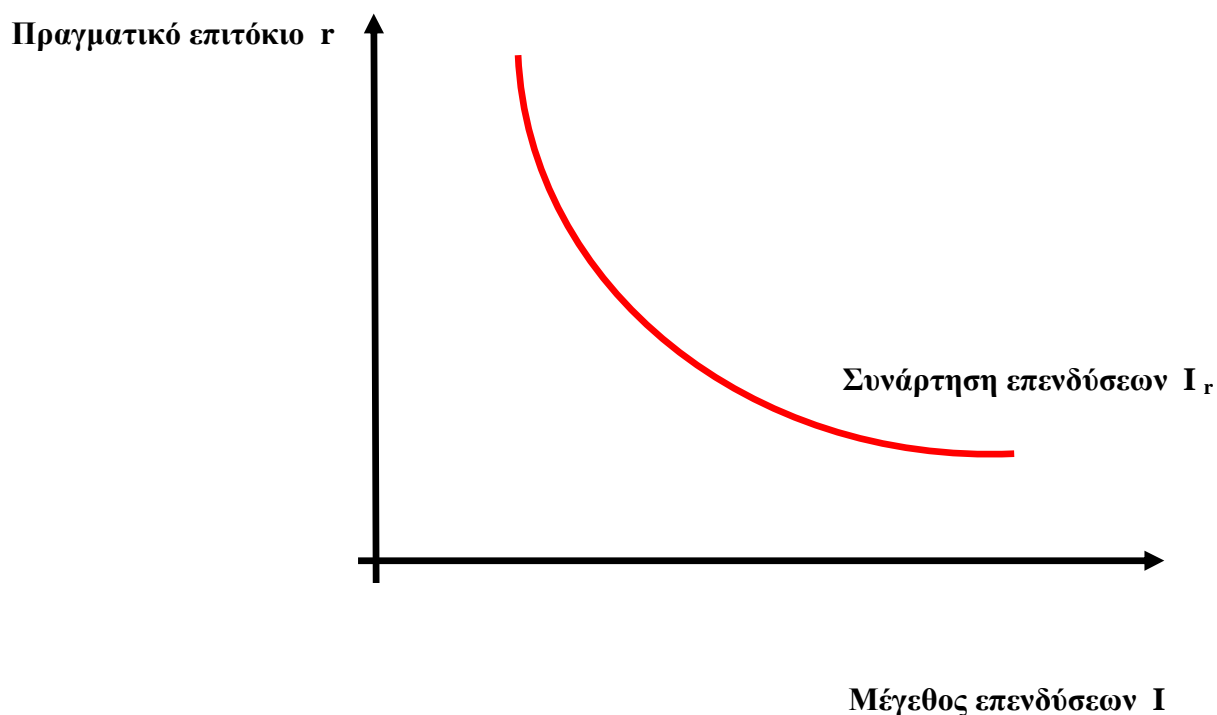
³ Γεωργακόπουλος Θ. (2005): Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, σελ 313, Αθήνα.

του εισοδήματος είναι γνωστή ως ορισμός του εισοδήματος κατά Haig-Simons, η οποία θεωρητικά είναι ορθή πρακτικά όμως παρουσιάζει κενά. Τα κενά αυτά εστιάζονται συνήθως στο γεγονός, ότι ενώ κάποιες πηγές εισοδήματος αυξάνουν την φοροδοτική βάση του φυσικού ή νομικού προσώπου, δεν υπόκεινται σε φορολόγηση, λόγω κενών στην νομοθεσία.

Επειδή δεν αποτελεί αντικείμενο μας η φορολογία του εισοδήματος, αλλά ο τρόπος με τον οποίο αναδιανέμεται, δεν θα σταθούμε περισσότερο σε αυτό το θέμα. Αν εξαιρέσουμε την τελευταία μορφή εισοδήματος, για όλες τις υπόλοιπες αποτελεί προϋπόθεση η άμεση ή έμμεση συμμετοχή του ατόμου στην οικονομική δραστηριότητα, για την απόκτηση του. Ακόμα και η μορφή του ως έσοδο από μεταβιβαστικές πληρωμές του κράτους (σύνταξη, επίδομα ανεργίας κλπ), και αυτή έχει ως προϋπόθεση τη συμμετοχή στην παραγωγή. Αυτό είναι απόλυτα λογικό, διότι για να μπορεί να υπάρξει εισόδημα, θα πρέπει να υπάρξει πρώτα παραγωγή πλούτου.

Το δεύτερο στοιχείο της συνάρτησης του εισοδήματος αποτελεί η επένδυση νοικοκυριών και επιχειρήσεων I . Η ποσότητα τους καθορίζεται από το πραγματικό επιτόκιο, το οποίο μετράει το κόστος των κεφαλαίων που χρησιμοποιούνται για την χρηματοδότηση της επένδυσης. Υπάρχει διάκριση μεταξύ ονομαστικού και πραγματικού επιτοκίου, η οποία είναι πολύ σημαντική όταν το επίπεδο των τιμών μεταβάλλεται. Ονομαστικό ονομάζεται το επιτόκιο, με το οποίο συνήθως αποπληρώνονται τα δάνεια των επιχειρηματιών. Πραγματικό επιτόκιο είναι το ονομαστικό προσαρμοσμένο βάσει πληθωρισμού, και συμβολίζεται με I_r και δίνεται από την συνάρτηση $I = I_r$.

Από την παραπάνω σχέση προκύπτει η άμεση επίπτωση του πραγματικού επιτοκίου στο μέγεθος των επενδύσεων. Στο διάγραμμα 2.2 που ακολουθεί παρουσιάζεται η συνάρτηση των επενδύσεων, η οποία συσχετίζει την ποσότητα της επένδυσης με το ύψος του πραγματικού επιτοκίου.

Διάγραμμα 2.2: Συνάρτηση επενδύσεων

Από το διάγραμμα 2.2 γίνεται σαφές, ότι το μέγεθος των επενδύσεων εξαρτάται από το πραγματικό επιτόκιο, λόγω του ότι αποτελεί κόστος επένδυσης. Κατ' επέκταση όσο υψηλότερο είναι το επιτόκιο, τόσο λιγότερα επενδυτικά προγράμματα θα πραγματοποιηθούν, μιας και δεν θα είναι κερδοφόρα, και το αντίθετο.

Όσον αφορά τις δημόσιες δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες G , θεωρούμε ότι βασίζονται στους ασκούντες οικονομική πολιτική και εξαρτώνται από τα έσοδα του κράτους. Σε περίπτωση που οι δημόσιες επενδύσεις είναι ίσες με τους φόρους μείον τις μεταβιβαστικές πληρωμές, δηλαδή $G = T$ τότε η εκάστοτε κυβέρνηση έχει ισοσκελισμένο προϋπολογισμό, κάτι που στην πραγματικότητα δεν υφίσταται. Το αντίθετο συμβαίνει όταν δεν υπάρχει ισότητα μεταξύ τους, δηλαδή όταν $G < T$ τότε έχουμε πλεόνασμα, ενώ όταν $G > T$ τότε έχουμε έλλειμμα.

Για τις καθαρές εξαγωγές **NX** ισχύει το $X - M$, όπου με X οι εξαγωγές μιας χώρας (Export), και M οι εισαγωγές της (Import). Αυτό ισχύει σε περιπτώσεις ανοιχτής οικονομίας, σε κλειστές δεν λαμβάνονται υπόψη.

2.2 Το Ισοζύγιο Πληρωμών

Το Ισοζύγιο Πληρωμών αποτελεί ένα λογαριασμό, στον οποίο καταγράφονται όλες οι συναλλαγές μιας χώρας με τον υπόλοιπο κόσμο μέσα σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, συνήθως ένα έτος. Το Ισοζύγιο Πληρωμών αποτελείται από τρεις επί μέρους λογαριασμούς οι οποίοι είναι οι ακόλουθοι:

- Το **Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών C.A. (Current Account)**
- Το **Ισοζύγιο Κίνησης Κεφαλαίων K.A. (Capital Account)**
- Το **Ισοζύγιο Επίσημων Συναλλαγών Δ.Ο.Ρ., όπου Δ. η μεταβολή και O.R. (Official Reserves)**

Το **Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών** αποτελείται με την σειρά του από δύο επιμέρους ισοζύγια τα οποία είναι τα ακόλουθα:

- Το **Εμπορικό Ισοζύγιο:** στο οποίο καταγράφονται όλες οι εισπράξεις και πληρωμές από εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών.
- Το **Ισοζύγιο Άδηλων Πόρων:** στο οποίο καταγράφονται οι εισπράξεις και οι πληρωμές, των οποίων οι πηγές δεν είναι φανερές. Το Ισοζύγιο Άδηλων Πόρων έχει αντικατασταθεί από τρεις λογαριασμούς οι οποίοι είναι το **Ισοζύγιο Υπηρεσιών**, το **Ισοζύγιο Εισοδημάτων** και το **Ισοζύγιο Μονομερών Μεταβιβάσεων**.

Από τους τρεις λογαριασμούς που απαρτίζουν το Ισοζύγιο Πληρωμών, κατά τη γνώμη μας ο σπουδαιότερος είναι αυτός του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, και ο λόγος είναι ότι δείχνει την οικονομική

δύναμη μιας χώρας σε σχέση με τις άλλες χώρες, και το σημαντικότερο ότι επηρεάζει τις διακυμάνσεις του Εθνικού Εισοδήματος. Το αν το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, επηρεάζει θετικά ή αρνητικά το Εθνικό Εισόδημα, εξαρτάται από το αν είναι πλεονασματικό ή ελλειμματικό. Ένα εξίσου σημαντικό στοιχείο που δίνει, είναι το κατά πόσο η οικονομία μιας χώρας μπορεί να λειτουργεί με ή χωρίς δανεισμό. Όλα τα παραπάνω συνοψίζονται στην εθνικολογιστική ταυτότητα, η οποία διαμορφώνεται ως εξής, και αναλύεται εκτενέστερα στις παρακάτω ενότητες:

$$Y = C + I + G + CA$$

Το **Ισοζύγιο Κίνησης Κεφαλαίων** αποτελεί το λογαριασμό στον οποίο καταγράφονται όλες οι εισροές και εκροές κεφαλαίου μιας χώρας με τον υπόλοιπο κόσμο. Με τον όρο κεφάλαιο εννοούμε οποιοδήποτε περιουσιακό στοιχείο, το οποίο είναι άμεσα ή έμμεσα ρευστοποιήσιμο (χρήματα, ομόλογα, μετοχές, επιχειρήσεις, οικόπεδα κλπ). Το Ισοζύγιο Κεφαλαίου χωρίζεται σε τρεις επιμέρους λογαριασμούς, οι οποίοι είναι:

- Τον λογαριασμό **Άμεσων Επενδύσεων**
- Τον λογαριασμό **Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου**
- Και τον λογαριασμό **Λοιπές Επενδύσεις**

Το **Ισοζύγιο Επισήμων Συναλλαγών** αποτελεί τον τελευταίο λογαριασμό του Ισοζυγίου Πληρωμών. Συμβολίζεται με τα διακριτικά **Δ.Ο.Ρ.**, όπου το Δ φανερώνει τις μεταβολές που επέρχονται στα συναλλαγματικά αποθέματα και τα αποθέματα χρυσού της χώρας, τα οποία φυλάσσονται στην Κεντρική Τράπεζα. Κλείνοντας την ενότητα του Ισοζυγίου Πληρωμών να αναφέρουμε ότι είναι πάντα σε ισορροπία, δηλαδή ισχύει η ισότητα **CA + KA + ΔOR = 0**.

Αρχικά θα πρέπει να υπενθυμίσουμε, ότι ο όρος *ισορροπία* στην Οικονομική Επιστήμη αναφέρεται στην τιμή που λαμβάνουν, ή τείνουν να λάβουν οι οικονομικές μεταβλητές, και την οποία διατηρούν εφόσον δεν

διαταραχθεί από κάποια εξωγενή παρέμβαση⁴. Στο Ισοζύγιο Πληρωμών η λογιστική παρακολούθηση του γίνεται με την χρήση της διπλογραφικής μεθόδου. Στην χρέωση καταχωρείται κάθε είδους διεθνής συναλλαγή που απαιτεί πληρωμή σε συνάλλαγμα, ή δημιουργεί υποχρέωση στην χώρα για πληρωμή, όπως για παράδειγμα οι εισαγωγές αγαθών από το εξωτερικό. Αντίθετα στην πίστωση καταγράφονται όλες εκείνες οι συναλλαγές που συνεπάγονται ζήτηση εθνικού νομίσματος, σαν αντάλλαγμα προσφοράς συναλλάγματος. Τέτοιες συναλλαγές είναι για παράδειγμα οι εξαγωγές προϊόντων και υπηρεσιών στο εξωτερικό.

Για τον λόγο του ότι, ο αριθμός των διεθνών συναλλαγών είναι μεγάλος, και τα λάθη και οι παραλείψεις δεν μπορούν να προσδιορίσουν ακριβώς το ύψος τους, αυτό έχει ως αποτέλεσμα το Ισοζύγιο Πληρωμών να μην εμφανίζεται ισοσκελισμένο. Τις διαφορές αυτές καλείται να καλύψει ο λογαριασμός *τακτοποιητέα στοιχεία*, όπου περιλαμβάνει ακριβώς το ποσό το οποίο υπολείπεται από την χρέωση ή την πίστωση, έτσι ώστε το Ισοζύγιο να είναι ισοσκελισμένο.

2.3 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και ΑΕΠ

Στην προηγούμενη ενότητα αναφερθήκαμε διεξοδικά στο ΑΕΠ, τα μεγέθη που το συμπληρώνουν καθώς και τον τρόπο με τον οποίο το μετράμε. Στην ενότητα αυτή θα συνδέσουμε το ΑΕΠ με το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, προσπαθώντας με αυτόν τον τρόπο να δείξουμε τον τρόπο με τον οποίο το επηρεάζει.

Το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν προσδιορίζεται από τη ακόλουθη σχέση:

**ΑΕΠ = Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν + Καθαρές Εισπράξεις
Δραστηριοτήτων Εξωτερικού**

$$Y = C + I + G + CA \text{ (Current Account)}$$

⁴ Θαλασσινός Ε., Σταματόπουλος Θ. (1998): Διεθνή Οικονομικά, σελ 232, Αθήνα.

Λύνοντας ως προς CA έχουμε $CA = Y - (C+I+G)$

Αν $CA < 0$ αυτό πρακτικά σημαίνει ότι, η χώρα μπορεί να δαπανά αξία εισοδήματος μεγαλύτερη από την αξία του παραγόμενου προϊόντος, μόνο με δανεισμό από το εξωτερικό. Αυτή είναι και η εικόνα της ελληνικής οικονομίας σήμερα, δηλαδή καταναλώνουμε περισσότερα από όσα παράγουμε.

2.4 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Εθνική Αποταμίευση

Με τον όρο αποταμίευση εννοούμε την ποσότητα χρημάτων, η οποία προκύπτει μετά την τακτοποίηση των υποχρεώσεων μας. Τώρα σε μια οικονομία έχουμε την συνολική αποταμίευση, η καλύτερα την **Εθνική Αποταμίευση**, η οποία είναι το σύνολο της ιδιωτικής αποταμίευσης, δηλαδή των νοικοκυριών, και της αποταμίευσης του κράτους.

Με τον όρο **ιδιωτική αποταμίευση** εννοούμε την ποσότητα εισοδήματος, η οποία απομένει μετά την αφαίρεση της κατανάλωσης και των φόρων. Η ιδιωτική αποταμίευση δίδεται από την παρακάτω συνάρτηση:

$$S_p = Y - C - T \text{ όπου } S_p \text{ (Savings personal)}$$

Η **δημόσια αποταμίευση** αποτελεί τα έσοδα από φόρους που απομένουν στο κράτος, μετά την πληρωμή των δημοσίων δαπανών. Η συνάρτηση της δημόσιας αποταμίευσης είναι η ακόλουθη:

$$S_g = T - G \text{ όπου } S_g \text{ (Savings government)}$$

Σε περίπτωση που ισχύει $T > G$, έχουμε πλεόνασμα προϋπολογισμού, ενώ ισχύει το αντίθετο όταν $T < G$. Κατ' επέκταση η **εθνική αποταμίευση** αποτελεί το άθροισμα της ιδιωτικής και της δημόσιας αποταμίευσης, δηλαδή:

$$S = S_p + S_g \text{ όπου } S \text{ η εθνική αποταμίευση.}$$

Γνωρίζουμε ότι σε μια ανοικτή οικονομία οι καθαρές εξαγωγές, αποτελούν μέρος του ΑΕΠ, δηλαδή :

$$Y = C + I + G + NX$$

Και επειδή η εθνική αποταμίευση αποτελεί το εισόδημα μιας χώρας, μετά την αφαίρεση της ιδιωτικής και της κρατικής κατανάλωσης, η παραπάνω σχέση διαμορφώνεται ως εξής:

$$Y - C - G = I + NX$$

Επομένως η εθνική αποταμίευση είναι $S = I + NX$

$$\text{ή διαφορετικά } S = I + CA$$

Από την τελευταία ισότητα μπορούμε να βγάλουμε τα ακόλουθα συμπεράσματα:

1. Η εθνική αποταμίευση μπορεί να χρηματοδοτήσει εγχώριες επενδύσεις I , ή επενδύσεις στο εξωτερικό μέσω του CA .
2. Αν λύσουμε ως προς I , τότε έχουμε $I = S - CA$, κάτι που σημαίνει ότι, μια επένδυση μπορεί να χρηματοδοτηθεί από την εθνική αποταμίευση, ή από καθαρό εξωτερικό δανεισμό, μέσω διεύρυνσης του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών CA .
3. Αν τώρα λύσουμε ως προς CA , δηλαδή $CA = S - I$ και το $CA > 0$, η χώρα είναι σε θέση να δανείζει στο εξωτερικό το περίσσειμα της εθνικής της αποταμίευσης. Όταν όμως $CA < 0$, η χώρα δανείζεται από το εξωτερικό, έτσι ώστε να είναι σε θέση να χρηματοδοτεί τις επενδύσεις της στο εσωτερικό της, μια και οι παραγωγικοί της πόροι δεν επαρκούν.

Ας εξετάσουμε τώρα την περίπτωση, κατά την οποία έχουμε και δημοσιονομικό έλλειμμα, δηλαδή $T < G$ αλλά και αρνητικό πρόσημο στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, δηλαδή $CA < 0$, δηλαδή το λεγόμενο δίδυμο έλλειμμα. Γνωρίζουμε ήδη ότι:

$$S = I + CA, \text{ όπου } S = S_p + S_g = S_p + (T - G)$$

Όταν ισχύει $G - T$ τότε έχουμε δημοσιονομικό έλλειμμα, και λύνοντας ως προς $I + CA$ έχουμε την ακόλουθη σχέση:

$$I + CA = S_p + (T - G)$$

όπου στην περίπτωση δημοσιονομικού ελλείμματος η συνάρτηση εκφράζεται ως εξής:

$$I + CA = S_p - (G - T)$$

Λύνοντας ως προς CA έχουμε:

$$CA = S_p - I - (G - T)$$

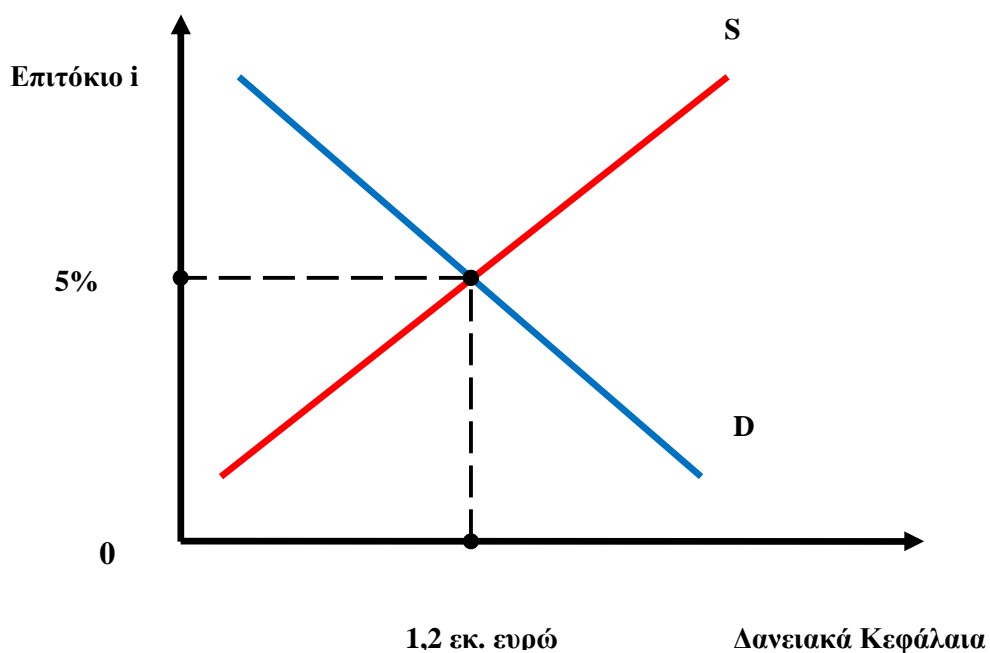
Η τελευταία σχέση μας δείχνει, πως το δημοσιονομικό έλλειμμα μια χώρας, επηρεάζει το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών. Κατ' επέκταση όταν το δημοσιονομικό έλλειμμα αυξάνεται, το αρνητικό υπόλοιπο του ισοζυγίου αυξάνεται. Δηλαδή έχουμε μια αύξηση στην διεθνή καθαρή περιουσία και τις υποχρεώσεις της χώρας στο εξωτερικό. Αυτή η παραδοχή αποτελεί και την πραγματική κατάσταση της ελληνικής οικονομίας σήμερα.

2.5 Αποταμίευση και επένδυση

Στις προηγούμενες ενότητες μιλήσαμε για την ιδιωτική και την κρατική αποταμίευση, αναλύοντας τα στοιχεία που τις συνθέτουν. Στην ενότητα αυτή θα μιλήσουμε για τον τρόπο, με τον οποίο η αποταμίευση επηρεάζει την επένδυση, κλείνοντας με αυτόν τον τρόπο το κεφάλαιο αυτό των εθνικολογιστικών μεγεθών.

Στο σύνολο μιας οικονομίας θα πρέπει να ισχύει: $S = I$. Η επένδυση είναι συνδεδεμένη με την χρηματοπιστωτική αγορά, η οποία συντονίζει την

αγορά δανειακών κεφαλαίων, δηλαδή τις αποταμιεύσεις και τις επενδύσεις σε μια οικονομία⁵. Τα δανειακά κεφάλαια των τραπεζών αντιπροσωπεύουν το εισόδημα, το οποίο τα άτομα επιλέγουν να αποταμιεύσουν. Καθοριστικό ρόλο παίζει το επιτόκιο, το οποίο αποτελεί την τιμή κτήσης ενός δανείου. Αντιπροσωπεύει το ποσό που πληρώνουν οι δανειζόμενοι, και αντίστοιχα το ποσό που παίρνουν οι δανειστές για τις αποταμιεύσεις τους. Αυτό που ουσιαστικά παίζει καθοριστικό ρόλο είναι το πραγματικό επιτόκιο $\text{\textcircled{R}}$, το οποίο προσδιορίζεται από την προσφορά και την ζήτηση. Στο διάγραμμα 2.5.1 παρουσιάζουμε την αγορά δανειακών κεφαλαίων.

Διάγραμμα 2.1.1: Αγορά δανειακών κεφαλαίων

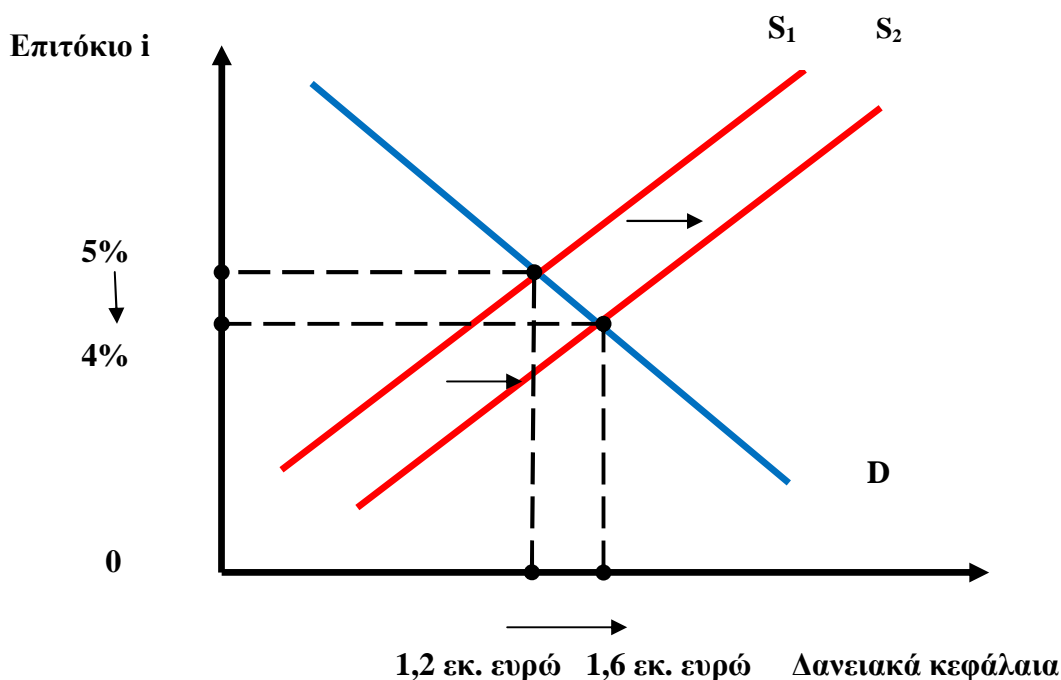
Επειδή σε μια οικονομία σχεδόν τα πάντα είναι ρευστά, έτσι και στην αγορά δανειακών κεφαλαίων ισχύει κάτι ανάλογο. Οι παράγοντες που επηρεάζουν συνήθως την αγορά δανειακών κεφαλαίων, προέρχονται από τις διάφορες πολιτικές των ασκούντων οικονομική πολιτική, και από την οικονομική κατάσταση της χώρας. Επιγραμματικά αναφέρουμε του εξής:

- Φόροι στο εισόδημα από τόκους

⁵ Σαρτζετάκης Ε.: Εισαγωγή στην Μακροοικονομική, Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

- Φορολογικές ελαφρύνσεις επενδύσεων
- Ελλειμματικός κρατικός προϋπολογισμός

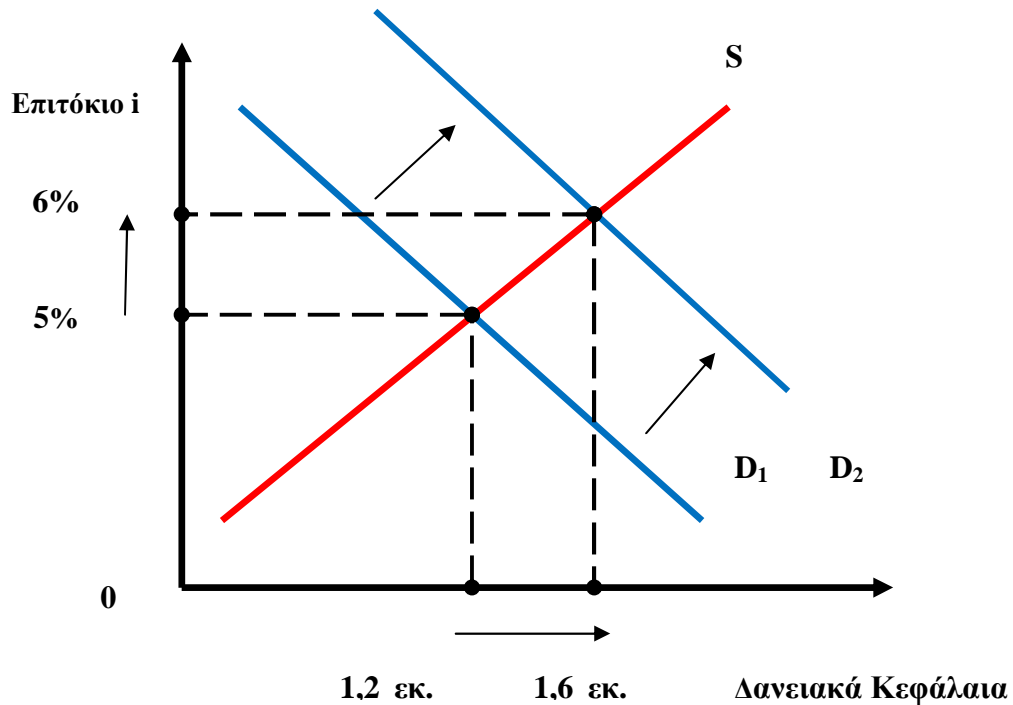
Η επιβολή φορολογίας στα εισοδήματα που προέρχονται από τόκους καταθέσεων, έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των κινήτρων για αποταμίευση, και κατ' επέκταση την μείωση της προσφοράς δανειακών κεφαλαίων. Αντίθετα αποτελέσματα έχει η μείωση της φορολογίας στα εισοδήματα από τόκους. Στο διάγραμμα 2.5.2 εμφανίζεται η επίδραση των φοροελαφρύνσεων στα εισοδήματα από τόκους.

Διάγραμμα 2.5.2: Επίδραση φορολογικής ελάφρυνσης

Είναι εμφανές ότι η επιβολή φορολογικών ελαφρύνσεων στα εισοδήματα απ τόκους καταθέσεων, έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των κεφαλαίων των τραπεζών, την αύξηση της προσφοράς δανειακών κεφαλαίων και την μείωση του επιτοκίου ισορροπίας. Τώρα όσον αφορά την φορολογική ελάφρυνση στις επενδύσεις, ένα τέτοιο μέτρο θα δώσει ώθηση στην αγορά δανειακών κεφαλαίων, μιας και όλο περισσότερες επιχειρήσεις θα εναρμονιστούν με το μέτρο, για την απόκτηση επενδυτικών κεφαλαίων.

Στο επόμενο διάγραμμα 2.5.3 παρουσιάζεται η αύξηση στη ζήτηση για δανειακά κεφάλαια επενδυτικού σκοπού.

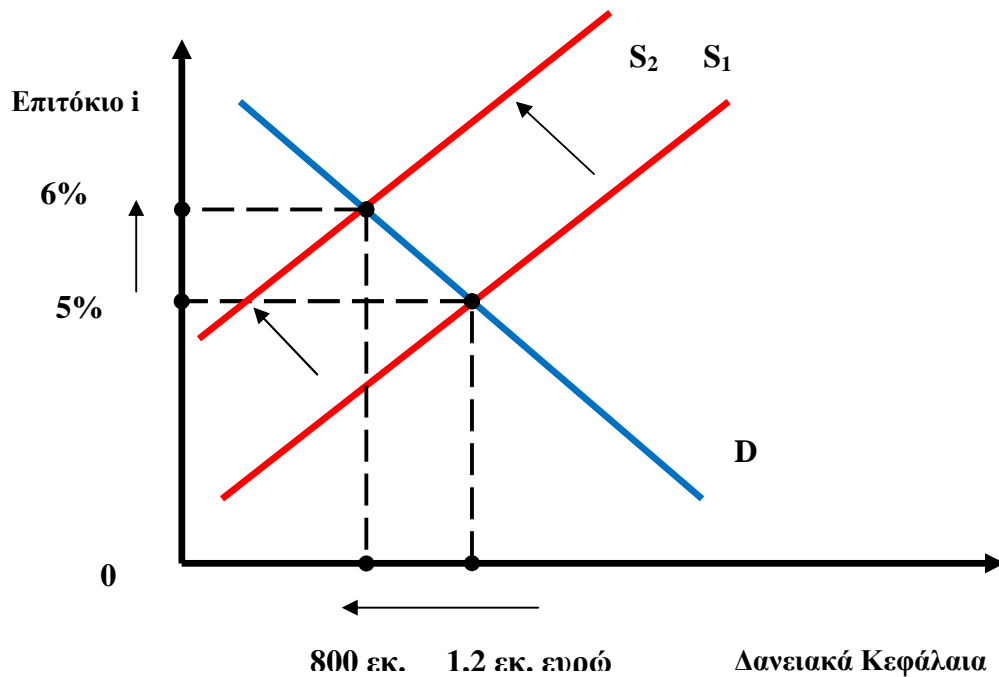
Διάγραμμα 2.5.3: Αύξηση στη ζήτηση δανειακών κεφαλαίων επενδυτικού χαρακτήρα

Η πολιτική φοροελαφρύνσεων σε δάνεια επενδυτικού χαρακτήρα, έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της ζήτησης σε δανειακά κεφάλαια με συνέπεια την αύξηση του επιτοκίου δανεισμού και της προσφερόμενης ποσότητας κεφαλαίων. Τέλος όσον αφορά την επίδραση των ελλειμμάτων του κρατικού προϋπολογισμού στην αγορά δανειακών κεφαλαίων, αυτό έχει αρνητικές επιδράσεις στην αγορά. Όταν μια κυβέρνηση λοιπόν ξοδεύει περισσότερα από τα έσοδα της, δημιουργεί δημοσιονομικά ελλείμματα. Η συσσώρευση τους διαχρονικά ονομάζεται δημόσιο χρέος.

Καταρχήν αυτό έχει σαν συνέπεια, τον δανεισμό της ίδιας της κυβέρνησης για την μείωση των ελλειμμάτων της. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την μείωση της προσφοράς δανειακών κεφαλαίων στον ιδιωτικό τομέα. Η

πτώση αυτή λοιπόν της ιδιωτικής επένδυσης, ονομάζεται στην οικονομική θεωρία **παραγκωνισμός (crowds out)**⁶.

Οι επιπτώσεις από την ύπαρξη ελλειμμάτων στον κρατικό προϋπολογισμό παρουσιάζονται στο διάγραμμα 2.5.3 που ακολουθεί.

Διάγραμμα 2.5.3: Μείωση στην προσφορά δανειακών κεφαλαίων λόγω ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού.

Το τελευταίο διάγραμμα παρουσιάζει την εικόνα της ελληνικής οικονομίας σήμερα. Δηλαδή μείωση της προσφερόμενης ποσότητας δανειακών κεφαλαίων, που έχει ως συνέπεια την αύξηση του επιτοκίου. Στην ενότητα των εθνικολογιστικών μεγεθών, προσπαθήσαμε να παρουσιάσουμε τα στοιχεία εκείνα, τα οποία προσδιορίζουν την οικονομική ταυτότητα μιας χώρας. Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγουμε είναι η δυσχερής κατάσταση της οικονομίας, η οποία έχει πολλαπλές επιπτώσεις σε πολλούς τομείς. Αυτή λοιπόν είναι η εθνικολογιστική ταυτότητα της χώρας μας, και στις επόμενες

⁶ Σαρτζετάκης Ε.: Εισαγωγή στην Μακροοικονομική, Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

σελίδες θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε και να αναλύσουμε ένα ακόμα πιο σοβαρό θέμα, αυτό της κοινωνικής ασφάλισης για το οποίο γίνεται πολύς λόγος τώρα τελευταία.

3 Κοινωνική Ασφάλιση και κοινωνική προστασία

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε στην κοινωνική ασφάλεια, και τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί και χρηματοδοτείται. Έννοιες όπως η αναδιανομή εισοδήματος, η κοινωνική προστασία καθώς και κάποιες βασικές έννοιες όπως δημόσιος προϋπολογισμός, λειτουργία της φορολογίας, αποτελούν αντικείμενο της ενότητας αυτής. Η αναφορά στον προϋπολογισμό, στην φορολογία και το πώς αυτή επιδρά στην κοινωνία, πιστεύουμε ότι είναι καθοριστικής σημασίας έννοιες, για την κατανόηση του τρόπου, με τον οποίο συμβάλουν στη διανομή εισοδήματος και την κοινωνική ασφάλιση.

3.1 Φορολογία και κοινωνική ευημερία

Στο πρώτο κεφάλαιο αναφερθήκαμε διεξοδικά στην κοινωνική ευημερία, και τους τρόπους με τους οποίους αυτή εξασφαλίζεται. Αναφερθήκαμε επίσης στον ρόλο του κράτους και τα θέματα στα οποία είναι το μόνο αρμόδιο που μπορεί να επέμβει. Μια τέτοια περίπτωση αποτελεί η παρέμβαση του κράτους στην υλοποίηση προγραμμάτων για την αύξηση της απασχόλησης, των λεγόμενων ενεργών πολιτικών. Τέτοια προγράμματα, όπως επίσης και κάθε δημόσιο αγαθό που προσφέρεται στους πολίτες δωρεάν, απαιτούν πόρους έτσι ώστε να μπορεί η εκάστοτε πολιτική ηγεσία αλλά και οι διάφοροι δημόσιοι οργανισμοί να τα υλοποιήσουν. Ο λόγος είναι, ότι οι πόροι που διαθέτουν το κράτος και οι δημόσιοι οργανισμοί είναι περιορισμένοι.

Οι τρόποι με τους οποίους το κράτος και οι λοιποί δημόσιοι φορείς αντλούν αυτά τα έσοδα είναι στην πλειονότητα τους μονομερής και έχουν αναγκαστικό χαρακτήρα, χωρίς κάποια ειδική αντιπαροχή. Ειδική αντιπαροχή σημαίνει ότι η αντιπαροχή αυτή δεν συνδέεται άμεσα με το ποσό που καταβάλλει ο εκάστοτε ιδιώτης. Το δημόσιο αντιπαρέχει γενικά στο

κοινωνικό σύνολο, και όχι ειδικά, πέραν κάποιων ειδικών περιπτώσεων. Τα μονομερή αυτά μέσα τα οποία προσδίδουν έσοδα στο δημόσιο για την αντιπαροχή υπηρεσιών στους πολίτες, αποτελούν οι φόροι.

Από τα παραπάνω λοιπόν συμπεραίνουμε, ότι οι φόροι έχουν δύο βασικά χαρακτηριστικά. Το πρώτο χαρακτηριστικό είναι, ότι αποτελούν **αναγκαστικό** μέσο μετάθεσης πόρων από τον ιδιωτικό στον δημόσιο τομέα, και δεύτερον αποτελούν μέσο **μονομερές**, δηλαδή μέσο που συνεπάγεται μόνο παροχή από τους ιδιωτικούς προς τους δημόσιους φορείς, χωρίς αντίστοιχη ειδική αντιπαροχή των τελευταίων στους πρώτους⁷.

Μιλήσαμε λοιπόν πιο πάνω για την λειτουργία των φόρων, η οποία αποτελεί μια μονομερή μεταβίβαση πόρων από τον ιδιωτικό στον δημόσιο φορέα, η οποία ονομάζεται **ταμειακή λειτουργία**. Αυτή είναι και η βασικότερη λειτουργία τους, χωρίς όμως να είναι και η μοναδική. Επειδή λοιπόν οι δημόσιοι φορείς χρησιμοποιούν τους φόρους ως μέσα άσκησης οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, συμπεραίνουμε ότι οι φόροι έχουν και άλλες λειτουργίες οι οποίες είναι η οικονομική και η κοινωνική.

1. Η **οικονομική λειτουργία** αναφέρεται στην άσκηση οικονομικής πολιτικής, δηλαδή ανακατανομή των πόρων ανάμεσα σε αγαθά και υπηρεσίες, καταπολέμηση της ανεργίας και γενικά προώθησης της οικονομικής πολιτικής.
2. Η **κοινωνική λειτουργία** αναφέρεται στην χρήση των φόρων για την άσκηση κοινωνικής πολιτικής, δηλαδή της σωστής διανομής του εισοδήματος και του πλούτου.

3.2 Δημόσιος Προϋπολογισμός και αναδιανομή εισοδήματος

Όλα τα σύγχρονα οικονομικά κράτη καταρτίζουν οικονομικούς προϋπολογισμούς για την σωστή πρόβλεψη των εσόδων και εξόδων τους, που θα έχουν ως αποτέλεσμα την οικονομική της ισορροπία και την σωστή αναδιανομή των πόρων της, δηλαδή του εισοδήματος της. Επομένως η

⁷ Γεωργακόπουλος Θ. (2005): Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, σελ 288, Αθήνα.

αναδιανομή του πλούτου ενός κράτους περνάει μέσα από την κατάρτιση του προϋπολογισμού του.

Ο δημόσιος προϋπολογισμός είναι ένα σύνολο λογαριασμών, οι οποίοι παρέχουν τα ποσά των δαπανών που σχεδιάζει να πραγματοποιήσει ένας δημόσιος φορέας, και τα ποσά των εσόδων, που υπολογίζει να εισπράξει, για να καλύψει τις δαπάνες του σε μια ορισμένη χρονική περίοδο στο μέλλον⁸. Αποτελεί ουσιαστικά ένα σχέδιο δράσης του δημόσιου φορέα για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα στο μέλλον. Ο δημόσιος προϋπολογισμός διαφέρει από τα δημοσιονομικά προγράμματα που καταρτίζουν κατά καιρούς η κυβέρνηση ή τα κόμματα της αντιπολίτευσης.

Στην Ελλάδα ο γενικός προϋπολογισμός του κράτους, περιλαμβάνει τον τακτικό προϋπολογισμό, τον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων, και τον ειδικό λογαριασμό εγγυήσεων γεωργικών προϊόντων. Οι ανάγκες οι οποίες εξυπηρετεί είναι οι ακόλουθες:

- Το νοικοκύρεμα και η απλοποίηση των αναγκών της σύνθετης κρατικής μηχανής
- Σχεδιασμός δράσεως εσόδων – εξόδων
- Εκφράζει, ιεραρχεί και ικανοποιεί τις αντιλήψεις και τις πολιτικές κυβέρνησης και κοινωνίας
- Ενισχύει την διαφάνεια την δημοκρατία και τον έλεγχο

Ο δημόσιος προϋπολογισμός στοχεύει στην απρόσκοπτη υλοποίηση των πολιτικών της εκάστοτε κυβέρνησης, στην άριστη κατανομή των παραγωγικών πόρων, στην δίκαιη διανομή του εισοδήματος και τέλος στην σταθεροποίηση της οικονομίας και την οικονομική ανάπτυξη. Οι αναδιανεμητικές επιπτώσεις του προϋπολογισμού, εξαρτώνται από τα έσοδα, τον τρόπο με τον οποίο δαπανώνται, και τον χρόνο υλοποίησης του κυβερνητικού προγράμματος.

⁸ Γεωργακόπουλος Θ. (2005): Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, σελ 152, Αθήνα.

Είναι γεγονός, ότι στα περισσότερα σύγχρονα οικονομικά κράτη επικρατούν οικονομικές ανισότητες. Και αυτό είναι απολύτως λογικό, διότι υπάρχουν διαφορές στην ιδιοκτησία του πλούτου, λόγω κυρίως ατομικών προσπαθειών, ή τυχαίων γεγονότων, διαφορετικές αμοιβές λόγω ποιότητας παρεχομένων υπηρεσιών, ή ειδικής μεταχείρισης εργαζομένων και μονοπωλιακών καταστάσεων στην αγορά.

Η διεισδυτικότητα σε κυβερνητικές θέσεις, καθώς και οι πράξεις διαπλοκής, προκαλούν αυτές τις οικονομικές ανισότητες. Όλα αυτά που αναφέραμε, θέτουν σε σοβαρό κίνδυνο την κοινωνική συνοχή, την ειρήνη, την αλληλεγγύη ανάμεσα στους πολίτες, μειώνει την εργασιακή κινητικότητα, και τέλος υποθάλλει τα πολιτικά και οικονομικά θεμέλια του κράτους.

Την ισορροπία στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό του κράτους επιβάλλει η αναδιανομή του εισοδήματος, του πλούτου. Αυτό μεταφράζεται σε αναδιανομή παραγωγικών συντελεστών ή των εισοδημάτων που προκύπτουν από αυτούς. Κατ' επέκταση η αναδιανομή εισοδήματος υπεισέρχεται ως μέσο άμβλυνσης των ανισοτήτων αυτών, και δεν λειτουργεί περιοριστικά για τα υψηλά εισοδήματα, αλλά υποστηρικτικά στα χαμηλά εισοδήματα. Τα μέτρα διαφύλαξης της αποτελούν, το φορολογικό σύστημα, η χρηματοδότηση των ασφαλιστικών ταμείων, η εξάλειψη της φοροδιαφυγής, η εγγύηση απασχόλησης και σταθερής αγοραστικής δύναμης, οι δημόσιες δαπάνες και η διάθεση δημοσίων αγαθών, η μισθολογική και ασφαλιστική πολιτική του κράτους.

Την αναδιανομή του εισοδήματος επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά ο πληθωρισμός, οι επιδοτήσεις εισοδήματος, η ανάπτυξη, και τέλος η πολιτική και κοινωνική κουλτούρα του κοινωνικού συνόλου, κάτι που αναφέρθηκε στα πρώτα κεφάλαια. Τελικός στόχος της αναδιανομής εισοδήματος είναι η ατομική και κατ' επέκταση η συνολική ευημερία, και το κύριο μέσο το οποίο χρησιμοποιεί βασίζεται στην λογική, από ποιους σε ποιους θα διανεμηθεί ο πλούτος και σε τι ποσοστό.

3.3 Κοινωνική προστασία και κοινωνική ασφάλιση

Στην πλειονότητα τους τα αναπτυγμένα κράτη ανά τον κόσμο, παρέχουν ενός είδους εξασφάλιση στο κοινωνικό σύνολο, έτσι ώστε να το καθιστούν ικανό να ανταπεξέλθει σε καταστάσεις, οι οποίες απειλούν το εισόδημα του και την ευημερία του. Τέτοιες καταστάσεις αποτελούν η γήρανση, η ασθένεια και τέλος η ανεργία. Το σύνολο των μέτρων αυτών του κράτους έναντι του πληθυσμού ονομάζεται κοινωνική ασφάλιση, και περιλαμβάνει ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σε περίπτωση ασθένειας, παροχή επιδόματος ανεργίας για την εξασφάλιση ενός μίνιμουμ επιπέδου ζωής. Τελευταίο και μέγιστης βαρύτητας μέτρο, αποτελεί η παροχή σύνταξης σε άτομα που υπερβαίνουν κάποια ηλικία, με σκοπό να τους εξασφαλίσει τα μέσα για μια αξιοπρεπή ζωή.

Η παροχή της κοινωνικής ασφάλισης εκ μέρους του κράτους γεννά κάποια ερωτήματα, σχετικά με την χρηματοδότηση του και την αποκλειστική συμμετοχή του κράτους στο θέμα αυτό. Πιο συγκεκριμένα τα ερωτήματα είναι τα εξής:

- Ποιοι οι λόγοι παρέμβασης του δημοσίου για την παροχή του αγαθού που ονομάζεται ασφάλιση, και δεν δίδεται η δυνατότητα στους ιδιωτικούς φορείς να το παρέχουν, μιας και καλύπτουν ήδη ένα μέρος αυτής.
- Πως παρέχεται και πως χρηματοδοτείται η κοινωνική ασφάλιση.
- Ποιες οι επιπτώσεις της κοινωνικής ασφάλισης στις αποφάσεις των ιδιωτικών φορέων.
- Ποια τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο θεσμός της κοινωνικής ασφάλισης σήμερα, και ποιες προσπάθειες καταβάλλονται διεθνώς για την αντιμετώπιση της.

- Πως είναι οργανωμένη η κοινωνική ασφάλιση στην χώρα μας, πως παρέχεται, πως χρηματοδοτείται, και τι προβλήματα αντιμετωπίζει⁹.

Σε όλα αυτά τα ερωτήματα θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μια απάντηση στις επόμενες ενότητες.

3.3.1 Οι λόγοι παρέμβασης των Δημοσίων Φορέων στην Κοινωνική Ασφάλιση

Η κοινωνική ασφάλιση δεν αποτελεί δημόσιο αγαθό με την τεχνική έννοια του όρου, κάτι που πρακτικά σημαίνει ότι δεν περιέχει το στοιχείο της συναγωνιστικότητας και κατ' επέκταση του αποκλεισμού εκείνων που δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν οικονομικά στην απόκτηση της. Αυτό πράγματι ισχύει, και η κοινωνική ασφάλιση παρέχεται σε πολλές χώρες του εξωτερικού από ιδιωτικούς φορείς, βάσει του μηχανισμού των τιμών. Το ερώτημα που τίθεται λοιπόν είναι το εξής, για ποιο λόγο να μην έχουμε απόλυτη συμμετοχή των ιδιωτικών φορέων στην παροχή της κοινωνικής ασφάλισης, χωρίς την ανάγκη παρέμβασης του κράτους.

Ποιο είναι λοιπόν εκείνο το χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί το αγαθό της κοινωνικής ασφάλισης από τα άλλα αγαθά, και καθιστά την παρέμβαση του κράτους αναγκαία; Η απάντηση επικεντρώνεται σε τέσσερα θέματα, τα οποία είναι τα ακόλουθα:

- **Η αδυναμία της αγοράς να εξασφαλίσει το πραγματικό εισόδημα των ασφαλισμένων:** Η αγορά μπορεί να προσφέρει ένα συγκεκριμένο εισόδημα στους ασφαλισμένους, δεν τους εξασφαλίζει όμως το πραγματικό τους εισόδημα, και ο λόγος είναι ότι δεν παρέχει ασφάλεια έναντι του κινδύνου του πληθωρισμού. Τον κίνδυνο αυτόν έρχεται να καλύψει το κράτος, πρώτον με την επιβολή φόρων για την κάλυψη των επιπλέον δαπανών λόγω του πληθωρισμού, και δεύτερον με

⁹ Γεωργακόπουλος Θ. (2005): Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, σελ 605, Αθήνα.

την μετακύληση του βάρους του πληθωρισμού στις επόμενες γενιές.

- **Το κόστος της ιδιωτικής ασφάλισης είναι σχετικά υψηλό:** Αποτελεί τον δεύτερο λόγο παρέμβασης του κράτους στην κοινωνική ασφάλιση, και οφείλεται κυρίως σε δύο λόγους. Το διαχειριστικό κόστος της ιδιωτικής ασφάλισης λόγω του υψηλού κόστους πώλησης των ασφαλιστήριων συμβολαίων στο κοινωνικό σύνολο. Ο δεύτερος βασίζεται στο φαινόμενο της αντίστροφης επιλογής (adverse selection), το οποίο σημαίνει την αγορά ασφαλιστήριων συμβολαίων από άτομα που παρουσιάζουν υψηλό κίνδυνο. Άτομα υψηλού κινδύνου για την ασφαλιστική εταιρία, αποτελούν τα άτομα, τα οποία υπερβαίνουν το προσδοκώμενο, σύμφωνα με τις ασφαλιστικές εταιρίες, όριο ηλικίας.
- **Το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου (moral hazard):** Ως ηθικός κίνδυνος νοείται η κατανάλωση περισσότερης ποσότητας από το αγαθό κοινωνική ασφάλιση. Αυτό το φαινόμενο συμβαίνει, όταν τα άτομα δεν έχουν καμία συμμετοχή στο κόστος της κοινωνικής ασφάλισης. Προς άμβλυνση λοιπόν αυτού του φαινομένου, που ονομάζεται ηθικός κίνδυνος, έχουμε και την συμμετοχή του ασφαλισμένου στο κόστος της κοινωνικής ασφάλισης, ώστε να δημιουργείται το αντικίνητρο για την υπερβολική κατανάλωση του αγαθού αυτού.
- **Το αγαθό κοινωνική ασφάλιση ως αξιόλογο αγαθό:** Πολλοί υποστηρίζουν την άποψη, ότι η κοινωνική ασφάλιση είναι ένα αξιόλογο αγαθό, κάτι που συμβαίνει, διότι ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού μιας χώρας, δεν είναι προνοητικό αναφορικά με τα γηρατειά του. Επιπλέον δεν μπορεί να διασφαλίσει την μη παραγωγική ηλικία του, ούτε μέσω του μηχανισμού της αγοράς. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο παρεμβαίνει το κράτος, εξασφαλίζοντας την μη παραγωγική ηλικία των πολιτών μέσω της κοινωνικής ασφάλισης.

3.3.2 Η οργάνωση της παροχής κοινωνικής ασφάλισης

Το αγαθό κοινωνική ασφάλιση μπορεί να έχει δύο μορφές χρηματοδότησης. Η πρώτη μορφή του το καθιστά εντελώς αυτοχρηματοδοτούμενο (full funded), δηλαδή κάθε ασφαλισμένος και ο εργοδότης του, θα καταβάλλουν περιοδικά ένα ποσό ως ασφάλιστρο. Το ποσό αυτό θα επενδύεται σε διάφορες τοποθετήσεις, και από το σχηματιζόμενο κεφάλαιο θα χρηματοδοτούνται οι παροχές προς τον ασφαλισμένο¹⁰. Η μορφή αυτή οργάνωσης ονομάζεται **κεφαλαιοποιητικό σύστημα**, και χρησιμοποιείται συνήθως για την παροχή ασφάλισης από τους ιδιωτικούς φορείς με βάση τον μηχανισμό των τιμών.

Η δεύτερη μορφή του ονομάζεται **αναδιανεμητικό σύστημα**, σύμφωνα με το οποίο ο κάθε εργαζόμενος καταβάλει ο ίδιος και ο εργοδότης του ασφάλιστρα κατά το διάστημα το οποίο εργάζεται, και λαμβάνει παροχές, όταν υπάρχει ανάγκη, σύμφωνα με ό,τι προβλέπεται στην σύμβαση ασφάλισης του, ανεξάρτητα από το ποσό των εισφορών που τελικά έχουν καταβληθεί. Σύμφωνα λοιπόν με αυτό το σύστημα, οι εισφορές ενός ασφαλισμένου χρησιμοποιούνται για την κάλυψη των αναγκών άλλων ασφαλισμένων, ενώ οι παροχές προς τον ίδιο τον εργαζόμενο, θα χρηματοδοτηθούν από εισφορές άλλων εργαζομένων, ή από τυχόν πλεονάσματα προηγούμενων ετών. Το σύστημα αυτό είναι γνωστό και ως **pay as you go**, και χρησιμοποιείται κυρίως για την παροχή κοινωνικής ασφάλισης εκ μέρους των δημόσιων φορέων¹¹.

3.3.3 Οι επιπτώσεις της κοινωνικής ασφάλισης στην οικονομία

Η παροχή της κοινωνικής ασφάλισης από τους δημόσιους φορείς δημιουργεί αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία, διότι το ύψος τους μπορεί να λειτουργήσει ως αντικίνητρο για την εργασία, την αποταμίευση και τέλος την διανομή εισοδήματος. Οι επιπτώσεις αυτές αναλύονται ανά κατηγορία ως εξής:

¹⁰ Γεωργακόπουλος Θ. (2005): Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, σελ 610, Αθήνα.

¹¹ Γεωργακόπουλος Θ. (2005): Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, σελ 610, Αθήνα.

- **Επιπτώσεις στο κίνητρο για εργασία:** Οι παροχές της κοινωνικής ασφάλισης επηρεάζουν αρνητικά το κίνητρο για εργασία, και ο λόγος είναι ότι παρέχουν στους ηλικιωμένους το δικαίωμα να αποχωρήσουν νωρίτερα από την εργασία τους, και να απολαύσουν το συνταξιοδοτικό τους δικαίωμα. Αν ο λόγος των παροχών της κοινωνικής ασφάλισης είναι μεγαλύτερος του εισοδήματος από την εργασία οι επιπτώσεις στην εργασία είναι μεγαλύτερες και αντίστροφα. Ο συντελεστής αυτός ονομάζεται **συντελεστής αναπλήρωσης (replacement ratio)**¹². Σημαντικό ρόλο αναφορικά με το ύψος των παροχών αυτών παίζει το νομοθετικό πλαίσιο που τις καθορίζει.
- **Οι επιπτώσεις στην αποταμίευση:** Οι παροχές της κοινωνικής ασφάλισης μπορεί να επηρεάζουν τον όγκο των αποταμιεύσεων και των επενδύσεων στην οικονομία, και κατ' επέκταση την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Το σύστημα της κοινωνικής ασφάλισης λειτουργεί ως αντικίνητρο για την αποταμίευση εκ μέρους των νοικοκυριών για τα γηρατειά τους, με αποτέλεσμα να μειώνονται σημαντικά οι αποταμιεύσεις για την οικονομία. Πολλοί οικονομολόγοι ισχυρίζονται, ότι ο ρυθμός ανάπτυξης μιας οικονομίας καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το σύστημα της κοινωνικής της ασφάλισης. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφέρουμε, ότι σημαντικό ρόλο παίζει και ο τρόπος χρηματοδότησης του συστήματος. Αν δηλαδή σε μια οικονομία επικρατεί το σύστημα της αυτοχρηματοδότησης, οι επιπτώσεις της κοινωνικής ασφάλισης στην αποταμίευση θα είναι περιορισμένες. Το αντίθετο συμβαίνει, όταν ισχύει το αναδιανεμητικό σύστημα.
- **Επιπτώσεις στην διανομή εισοδήματος:** Η κοινωνική ασφάλιση μπορεί να επηρεάσει την διανομή του

¹² Γεωργακόπουλος Θ. (2005): Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, σελ 611, Αθήνα

εισοδήματος, τόσο στα άτομα του κοινωνικού συνόλου μιας γενιάς, όσο και διαφορετικών γενεών. Αυτό λειτουργεί σε κοινωνίες, όπου λειτουργεί το αναδιανεμητικό σύστημα, κυρίως από τους δημόσιους φορείς. Σε αυτήν την περίπτωση, άτομα που ζουν περισσότερο χρονικό διάστημα απολαμβάνουν περισσότερα οφέλη από τις υπηρεσίες περίθαλψης, σε αντίθεση με άτομα που ζουν λιγότερο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αναδιανομή του εισοδήματος ανάμεσα σε άτομα της ίδιας γενεάς. Η αναδιανομή του εισοδήματος μπορεί να συμβεί και μεταξύ διαφορετικών γενεών, όταν οι εισφορές ατόμων μεταγενέστερων γενεών, χρηματοδοτεί τις υπηρεσίες κοινωνικής ασφάλισης προγενέστερων γενεών.

ΜΕΡΟΣ II: Εμπειρική Διερεύνηση

4 Η Κοινωνική Ασφάλιση στην Ελλάδα και την Ε.Ε.

Στην προηγούμενη ενότητα αναφερθήκαμε στην κοινωνική ασφάλιση και προστασία, δίνοντας έμφαση περισσότερο στον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί και πώς επιδρά την οικονομία ενός κράτους. Στο κεφάλαιο αυτό εμβαθύνουμε και εξειδικεύομαστε περισσότερο στην κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το μεγαλύτερο μέρος ασχολείται με την κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα, κάνοντας μια ιστορική αναδρομή του θεσμού στον ελλαδικό χώρο, τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί και χρηματοδοτείται, τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης και τέλος την οικονομική τους διάρθρωση.

4.1 Η ιστορική εξέλιξη του θεσμού

Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα δημιουργήθηκε τα τελευταία εκατόν πενήντα χρόνια. Η πρώτη προσπάθεια δημιουργίας ενός φορέα κοινωνικής ασφάλισης έγινε το 1836, με την ίδρυση του Ναυτικού Απομαχικού Ταμείου, το οποίο τελικά ξεκίνησε την λειτουργία του το έτος

1861. Ακολούθησε η δημιουργία ανάλογων φορέων για διαφορετικές κατηγορίες εργαζομένων, όπως μεταλλωρύχων, σιδηροδρομικών κλπ. το έτος 1861 το κράτος ανέλαβε την ασφάλιση των δημοσίων υπαλλήλων, ενώ ταυτόχρονα δημιουργήθηκαν και άλλοι αυτοτελείς ασφαλιστικοί φορείς για την παροχή κοινωνικής ασφάλισης σε διάφορες κατηγορίες αυτοαπασχολούμενων, όπως δικηγόρων, μηχανικών εμπόρων κλπ.

Το σημαντικότερο βήμα του θεσμού πραγματοποιήθηκε το έτος 1937, με την ίδρυση του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων Ι.Κ.Α., το οποίο κάλυψε όλους τους υπαλλήλους του ιδιωτικού τομέα, οι οποίοι μέχρι πρότινος δεν καλύπτονταν από κάποιον άλλο φορέα. Το επόμενο σημαντικό βήμα του θεσμού πραγματοποιείται το έτος 1945, όπου έχουμε την ίδρυση του Οργανισμού Απασχολήσεως και Ασφαλίσεως Ανεργίας, τον σημερινό Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού Ο.Α.Ε.Δ., στόχος του οποίου είναι η προστασία των εργαζομένων κατά του κινδύνου της ανεργίας.

Το 1961 ακολουθεί η δημιουργία του Οργανισμού Γεωργικών Ασφαλίσεων Ο.Γ.Α., για την ασφαλιστική κάλυψη των απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα, οι οποίοι δεν είχαν καμία ασφαλιστική κάλυψη. Τέλος το έτος 1979, ιδρύεται το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών Τ.Ε.Α.Μ., σκοπός του οποίου ήταν η παροχή επικουρικής ασφάλισης στους απασχολούμενους του ιδιωτικού τομέα.

4.2 Οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα σήμερα

Η σημερινή πραγματικότητα είναι πολύ διαφορετική σε σχέση με το παρελθόν, και αυτό οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, στους οποίους δεν είναι του παρόντος να αναφερθούμε. Ο αριθμός των φορέων κοινωνικής ασφάλισης που λειτουργούν σήμερα στην χώρα μας, χωρίζεται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία ανήκει στο κράτος, δηλαδή το ταμείο του δημοσίου το οποίο καλύπτει τις κοινωνικές παροχές όλων των δημοσίων υπαλλήλων, στρατιωτικών, κοινοτικών, κληρικών, καθώς επίσης και κάποιες ειδικές κατηγορίες, όπως θύματα πολέμου, ανάπηρους κλπ. Στη δεύτερη κατηγορία υπάγεται μια σειρά από αυτοτελείς οργανισμούς, οι οποίοι

λειτουργούν ως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, και καλύπτουν άλλες κατηγορίες ασφαλισμένων. Οι οργανισμοί αυτοί, αν και αυτοδιοικούμενοι, εποπτεύονται από το κράτος, και ειδικότερα από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ή άλλα κατά περίπτωση Υπουργεία.

Ανάλογα λοιπόν με τις παρεχόμενες υπηρεσίες, οι ασφαλιστικοί αυτοί οργανισμοί χωρίζονται στις ακόλουθες κατηγορίες:

1. **Κύριας ασφάλισης**, όταν παρέχουν την κύρια σύνταξη
2. **Επικουρικής ασφάλισης**, όταν παρέχουν επικουρική σύνταξη
3. **Ασθενείας**, όταν παρέχουν περίθαλψη
4. **Πρόνοιας**, όταν παρέχουν εφάπαξ βοηθήματα
5. **Αλληλοβοήθειας**, όταν παρέχουν συμπληρωματικές παροχές¹³

Οι ασφαλιστικοί οργανισμοί στις περισσότερες περιπτώσεις, αναλαμβάνουν να καλύψουν τις περισσότερες από τις προαναφερόμενες παροχές, με ιδιαίτερη έμφαση σε αυτές της κύριας ασφάλισης και της ασθενείας. Τα τελευταία χρόνια ο αριθμός αυτός των ασφαλιστικών φορέων έχει μειωθεί δραματικά, παρόλα αυτά παραμένει ιδιαίτερα αυξημένος λόγω των διαφόρων αναφορικά με τις καλύψεις του εκάστοτε φορέα προς τους ασφαλισμένους του. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα το σύστημα να γίνεται πολυπλοκότερο και ακόμα περισσότερο αναποτελεσματικό.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι η κοινωνική ασφάλιση, αποτελεί ένα κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο με πολιτισμικές διαστάσεις. Αυτό προκύπτει από τις διάφορες αλλαγές στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό της χώρας. Αλλαγές οι οποίες οφείλονται σε πολλούς παράγοντες, μερικοί από αυτούς είναι η ανάπτυξη και οργάνωση του συνδικαλιστικού κινήματος, η ανάπτυξη της βιομηχανίας και γενικότερα του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα, η ανάπτυξη του μορφωτικού και βιοτικού επιπέδου των πολιτών κλπ.

¹³ Γεωργακόπουλος Θ. (2005): Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, σελ 617, Αθήνα

4.3 Η διάρθρωση των δαπανών κοινωνικής προστασίας

Όπως λειτουργεί ο κρατικός προϋπολογισμός, στον οποίο αναλύονται τα προβλεπόμενα έσοδα και έξοδα μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, έτσι και στην κοινωνική προστασία, την πρόβλεψη αυτή καλείται να καταγράψει ο λεγόμενος κοινωνικός προϋπολογισμός. Ο κοινωνικός προϋπολογισμός λοιπόν, εμφανίζει τα ποσά που διατίθενται για την κοινωνική προστασία, ασφάλιση, υγεία και πρόνοια των ελλήνων πολιτών, μέσω του Υπουργείου Κοινωνικής Ασφάλισης, των φορέων κοινωνικής ασφάλισης και απευθείας του κράτους.

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιάσουμε μια σειρά στατιστικών στοιχείων σχετικά με την κοινωνική προστασία στην χώρα μας, τον τρόπο με τον οποίο χρηματοδοτείται από τους φορείς και το κράτος, το ύψος των δαπανών για τις παροχές ανά κατηγορία, και τέλος τα έσοδα και τα έξοδα του κοινωνικού προϋπολογισμού.

Θα ξεκινήσουμε από τα έσοδα και τα έξοδα του κοινωνικού προϋπολογισμού, τα οποία προέρχονται κυρίως από τις ασφαλιστικές εισφορές, τις προσόδους της περιουσίας των ασφαλιστικών ταμείων, και τέλος τους κοινωνικούς πόρους. Τα έξοδα αναφέρονται στο κόστος των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους ασφαλισμένους για το συγκεκριμένο έτος. Τα ποσά αυτά για το έτος 2009, παρουσιάζονται στον πίνακα 4.1, και είναι τα ακόλουθα:

Πίνακας 4.1: Κοινωνικός Προϋπολογισμός 2009

A/A	Τομείς	Έσοδα	Έξοδα
1	Κοιν. Ασφάλιση	52.485.817€	51.218.807€
2	Υγεία	5.508.289€	5.508.289€
3	Πρόνοια	978.376€	978.376€
	Σύνολο	<u>58.972.482€</u>	<u>57.705.472€</u>
(Πηγή: Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικής Ασφάλισης)			

Αναλύοντας τα κονδύλια εξόδων του πίνακα 4.1 του κοινωνικού προϋπολογισμού, έχουμε να κάνουμε τις ακόλουθες διευκρινήσεις ανά κατηγορία:

- **Κοινωνική Ασφάλιση:** τα ποσά που αναγράφονται στον πίνακα αφορούν τις δαπάνες για την παροχή κοινωνικής ασφάλισης φορέων που υπάγονται στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης (41.245.297 €), και το υπόλοιπο ποσό σε φορείς άλλων υπουργείων (3.489.014€). Για την Ε.ΥΔ.Α.Π (19.496€), και τέλος τα ποσά που διατίθενται για την συνταξιοδότηση πολιτικών και στρατιωτικών του δημοσίου (6.465.000€).

- **Υγεία:** τα ποσά αφορούν δαπάνες του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, και των Περιφερειακών Διοικήσεων για την ενίσχυση των νοσηλευτικών ιδρυμάτων, αλλά και γενικές δαπάνες του Υπουργείου (4.275.221€). Το υπόλοιπο ποσό (1.233.069€), αφορά την υγειονομική περίθαλψη των δημοσίων υπαλλήλων, καθώς επίσης και των συνταξιούχων πολιτικών και στρατιωτικών από τις Περιφερειακές Διοικήσεις.
- **Πρόνοια:** τα ποσά αφορούν δαπάνες από τους προϋπολογισμούς του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και των Περιφερειακών Διοικήσεων για πρόνοια, με την μορφή επιχορήγησης στα Ιδρύματα Κοινωνικής Πρόνοιας, βοηθήματα και λοιπά επιδόματα (978.376€).

Στον πίνακα 4.2 απεικονίζεται η ανάλυση των δαπανών που προαναφέραμε και έχει ως εξής:

Πίνακας 4.2: Ανάλυση δαπανών Κοινωνικής Προστασίας κατά λειτουργία για το έτος 2009

Α/Α	Κατηγορία δαπάνης	Ποσά σε χιλ. ΕΥΡΩ
1	Κοινωνική Ασφάλιση: 1. Φορείς Υπουργείου Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης <u>41.245.297</u> 2. Φορείς λοιπών Υπουργείων <u>3.489.014</u> 3. Ε.Υ.Δ.Α.Π. <u>19.496</u> 4. Υπουργείο Οικονομικών (Συντάξεις) <u>6.465.000</u>	<u>51.218.807</u>
2	Υγεία: 1. Υπουργείο Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης <u>4.275.22</u> 2. Περίθαλψη Δημοσίων Υπαλλήλων από Ο.Π.Α.Δ. <u>1.156.409</u> 3. Περίθαλψη Δημοσίων Υπαλλήλων από Υπουργείο Εθνικής Άμυνας <u>76.660</u>	<u>5.508.289</u>
3	Πρόνοια	<u>978.376</u>
Σύνολο δαπανών Κοινωνικής Προστασίας		<u>57.705.472</u>
(Πηγή: Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικής Ασφάλισης)		

Στον προηγούμενο πίνακα παρουσιάσαμε τις δαπάνες για κοινωνική προστασία κατά λειτουργία. Η λειτουργική διάρθρωση των δαπανών μπορεί να αναλυθεί περεταίρω, δηλαδή κατά Ν.Π.Δ.Δ ή Ν.Π.Ι.Δ κλπ, κάτι που πιστεύουμε όμως πως δεν θα βοηθήσει περισσότερο, οπότε θα περιοριστούμε στον τελευταίο πίνακα. Θεωρούμε όμως απαραίτητο να παρουσιάσουμε την εξέλιξη των μεγεθών για την κοινωνική προστασία, καθώς επίσης και το

ποσοστό τους στις δαπάνες του κρατικού προϋπολογισμού αλλά και σε ποσοστό του Α.Ε.Π. Στον πίνακα 4.3 παρουσιάζουμε τις δαπάνες για κοινωνική προστασία το 1970 έως και το 2009 ανά πενταετία, κατά φορέα κοινωνικής προστασίας και κρατικού προϋπολογισμού.

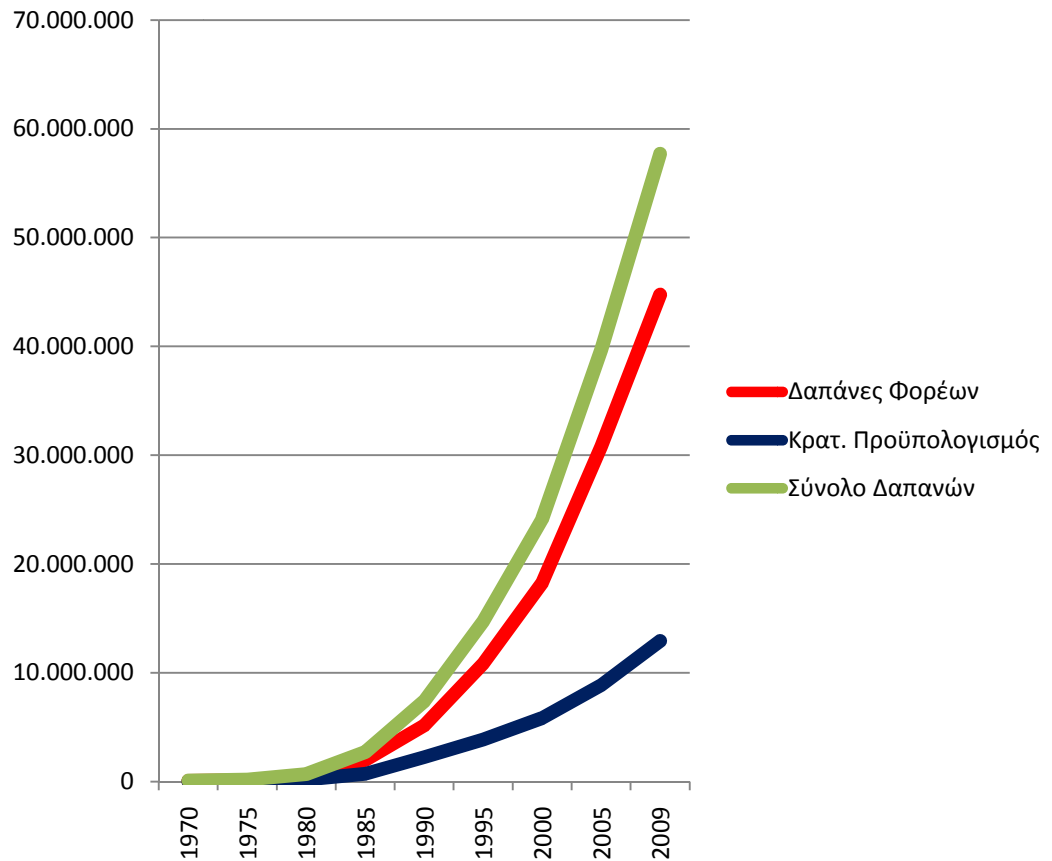
Πίνακας 4.3: Δαπάνες Οργανισμών Κοινων. Ασφάλισης & Δημοσίου

Έτος	Έξοδα Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης			Έξοδα Τακτικού Κρατικού Προϋπολογισμού			
	Συντάξεις	Υγεία- Πρόνοια & Γενικές Δαπάνες	Σύνολο	Συντάξεις	Υγεία- Πρόνοια & Γενικές Δαπάνες	Σύνολο	Γενικά Σύνολα
1970	-	-	<u>73.403</u>	19.178	8.666	<u>27.844</u>	101.247
1975	-	-	<u>142.022</u>	47.116	26.066	<u>73.182</u>	215.204
1980	-	-	<u>503.577</u>	116.126	82.347	<u>198.473</u>	702.050
1985	-	-	<u>2.012.035</u>	387.381	343.870	<u>731.251</u>	2.743.286
1990	-	-	<u>5.160.470</u>	1.110.855	1.144.217	<u>2.255.072</u>	7.415.542
1995	7.036.443	3.809.983	<u>10.846.426</u>	1.760.822	2.116.220	<u>3.877.042</u>	14.723.468
2000	11.759.788	6.503.818	<u>18.263.606</u>	2.743.947	3.100.986	<u>5.844.933</u>	24.108.539
2005	18.433.384€	12.384.112€	<u>30.817.496€</u>	4.212.000€	4.671.413€	<u>8.883.413€</u>	39.700.909€
2009	26.677.849€	18.086.667€	<u>44.753.807€</u>	6.465.000€	6.486.665€	<u>12.951.665€</u>	57.705.472€

(Πηγή: Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικής Ασφάλισης)

Κάνοντας μια πρώτη ανάγνωση του πίνακα 4.3 παρατηρούμε, ότι η συμμετοχή του κράτους στην κοινωνική προστασία, αυξάνεται σημαντικά ανά πενταετία. Δυσανάλογα αυξάνονται και οι δαπάνες των φορέων κοινωνικής προστασίας, οι οποίες σε μέγεθος είναι πολύ μεγαλύτερες από αυτές του κράτους. Οι μεγαλύτερες αποκλίσεις παρουσιάζονται την

τελευταία πενταετία. Αυτό οφείλεται κυρίως στην ενοποίηση των ταμείων, γεγονός που αύξησε τις διοικητικές δαπάνες λόγω δημιουργίας νέων υπηρεσιών διοίκησης. Ένας άλλος παράγοντας είναι ο μεγάλος αριθμός συνταξιοδοτήσεων, πρόωρων και κανονικών, λόγω των δραστικών αλλαγών στο ασφαλιστικό σύστημα, οι οποίες δημιούργησαν ανασφάλεια στους εργαζόμενους. Στο διάγραμμα 4.1 παρουσιάζονται οι αποκλίσεις αυτές.

Διάγραμμα 4.1: Δαπάνες Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης και Κρατικού Προϋπολογισμού.

Στον πίνακα 4.4 που ακολουθεί, παρουσιάζουμε την συσχέτιση δαπανών κοινωνικής προστασίας προς τις δαπάνες τακτικού κρατικού προϋπολογισμού και Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Ένας πίνακας πολύ σημαντικός, όσον αφορά την σπουδαιότητα της κοινωνικής προστασίας για το κράτος.

4.4 Συσχέτιση Δαπανών Κοινωνικής Προστασίας προς Κρατικό Τακτικό Προϋπολογισμό και Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Έτος	Δαπάνες Κοινωνικής Προστασίας	Δαπάνες Τακτικού Κρατικού Προϋπ/σμού	Ποσοστό % Δαπανών Κ.Π. προς Προϋπ/σμό	Α.Ε.Π. σε τρέχουσες αγοραίες τιμές	Ποσοστό Δαπανών Κ.Π. % προς Α.Ε.Π.
1970	101.247	157.887	<u>64,12%</u>	757.153	13,37%
1975	215.204	402.700	<u>53,42%</u>	1.740.807	12,35%
1980	702.050	1.090.536	<u>64,37%</u>	5.021.277	13,98%
1985	2.743.286	4.283.786	<u>64,04%</u>	13.551.871	20,25%
1990	7.415.242	12.615.701	<u>58,78%</u>	38.571.093	19,22%
1995	14.723.468	26.045.488	<u>56,53%</u>	79.927.220	18,42%
2000	24.108.539	34.101.247	<u>70,70%</u>	136.281.000	17,69%
2005	39.700.909€	47.577.000€	<u>83,44%</u>	198.609.000€	19,99%
2009	57.705.472€	65.978.000€	<u>87,46%</u>	260.248.000€	22,17%

(Πηγή: Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικής Ασφάλισης)

4.4 Η διάρθρωση των εσόδων των φορέων κοινωνικής ασφάλισης

Στην ενότητα αυτή θα αναφερθούμε στον τρόπο, με τον οποίο οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης εξασφαλίζουν την απαραίτητη ρευστότητα, για την παροχή των υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας. Τα έσοδα τους προέρχονται από διάφορες πηγές, οι κυριότερες εξ αυτών είναι οι εισφορές των ασφαλισμένων, οι εισφορές των εργοδοτών, και τέλος η κοινωνική εισφορά. Με τον όρο κοινωνική εισφορά, εννοούμε την απευθείας χρηματοδότηση από το κράτος προς τα ασφαλιστικά ταμεία, είτε με την

επιβολή φόρων σε τρίτα πρόσωπα, τα έσοδα των οποίων αποδίδονται στους ασφαλιστικούς οργανισμούς.

Άλλες πηγές εσόδων για τους ασφαλιστικούς οργανισμούς, αποτελούν οι πρόσοδοι από την εκμετάλλευση περιουσιακών τους στοιχείων, καθώς επίσης και οι διάφορες δωρεές, κληρονομίες και κληροδοσίες. Τα στοιχεία εσόδων των φορέων κοινωνικής ασφάλισης παρουσιάζονται αναλυτικά στον πίνακα 4.5, και είναι τα ακόλουθα:

Πίνακας 4.5: Έσοδα Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης 2009

A/A	Πηγές Εσόδων	Ποσό	Ποσοστό % του συνόλου των εσόδων
1	Εισφορές Ασφαλισμένων	11.548.568€	30,25
2	Εισφορές Εργοδοτών	10.852.268€	28,43
3	Κοινωνικοί Πόροι & Κρατική Επιχορήγηση	11.680.198€	30,60
4	Συμμετοχή του Κράτους	1.500.498€	3,93
5	Πρόσοδοι Περιουσίας	1.318.492€	3,45
6	Διάφορα Έσοδα	1.136.599€	2,98
7	Συμμετοχή των τομέων	137.818€	0,36
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ	38.174.441€	

(Πηγή: Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικής Ασφάλισης)

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να κάνουμε την ακόλουθη παρατήρηση, η οποία σχετίζεται με τα στοιχεία του πίνακα 4.5, τα οποία αφορούν τα έσοδα των οργανισμών, των οποίων την εποπτεία έχει αποκλειστικά το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Υπάρχουν επίσης αρκετοί ασφαλιστικοί φορείς, οι οποίοι βρίσκονται υπό την εποπτεία άλλων υπουργείων, και οι οποίοι παρακολουθούνται ξεχωριστά, όσον αφορά τα έσοδα τους. Στον πίνακα 4.6 παρουσιάζονται τα στοιχεία τους:

Πίνακας 4.6: Έσοδα Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης Υπουργείων 2009

Εποπτεύοντα Υπουργεία	Εισφορές Ασφαλισμένων	Εισφορές Εργοδοτών	Κρατική Επιχορήγηση	Κοινωνικοί Πόροι	Πρόσοδοι Περιουσίας	Λοιπά Έσοδα	Σύνολα
Εθνικής Άμυνας	307.661.000€	-	-	174.561.000€	45.454.500€	51.693.708€	579.370.208€
Οικονομικών	468.861.100€	-	-	77.656.800€	32.169.000€	3.495.000€	582.181.900€
Οικονομίας Ανταγωνιστικότητας & Εμπορικής Ναυτιλίας	178.907.069€	111.267.666€	1.292.000.000€	157.215.002€	12.072.062€	11.644.034€	1.763.105.833€
Βουλή των Ελλήνων	2.469.819€	-	5.474.306€	890.964€	3.625.000€	33.684€	12.493.773€
Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων	81.000.000€			310.500.000€	4.501.000€	37.900€	396.038.900€
Σύνολα	1.038.898.988€	111.267.666€	1.297.474.306€	720.823.666€	97.821.562€	66.904.326€	3.333.190.614€

(Πηγή: Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικής Ασφάλισης)

Στους δύο τελευταίους πίνακες παρουσιάσαμε τις πηγές εσόδων των φορέων κοινωνικής ασφάλισης. Υπάρχουν και κάποιοι επιμέρους φορείς, τους οποίους παρουσιάζουμε στον τελευταίο πίνακα αυτής της ενότητας, και είναι οι εξής:

Πίνακας 4.7: Έσοδα λοιπών Φορέων εποπτείας Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης 2009

	Εργατική Κατοικία	Ο.Α.Ε.Δ.	Εργατική Εστία	ΣΥΝΟΛΟ
Ασφαλιστικές Εισφορές	930.059.810€	2.481.528.137€	173.004.000€	3.584.591.947€
Πρόσοδοι Περιουσίας	25.680.000€	20.751.000€	7.105.770€	53.536.770€
Λοιπά Έσοδα	2.123.720€	6.328.364€	85.650€	8.537.734€
Επιχορηγήσεις	-	825.552.852€	21.470.000€	847.022.852€
ΣΥΝΟΛΟ	957.863.530€	3.334.160.353€	201.665.420€	4.493.689.383€

(Πηγή: Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικής Ασφάλισης)

Κάνοντας μια προσεκτική ανάγνωση των πινάκων με τα οικονομικά στοιχεία των φορέων κοινωνικής ασφάλισης, μπορούμε να καταλήξουμε σε κάποια ασφαλή συμπεράσματα, αναφορικά με την οικονομική τους κατάσταση. Το πρώτο συμπέρασμα στο οποίο καταλήγουμε είναι, οι

εισφορές των εργαζομένων και των εργοδοτών προς τα ασφαλιστικά ταμεία. Τα ποσά του πίνακα 4.5, τα οποία όπως είπαμε αναφέρονται μόνο σε φορείς, οι οποίοι εποπτεύονται από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, ξεπερνούν στο σύνολο τους τα 22,4 εκατομμύρια ευρώ, δηλαδή σχεδόν το 60% του συνόλου των εσόδων τους.

Μπορεί λοιπόν κάποιος να φτάσει πολύ εύκολα στο συμπέρασμα, ότι σε περίπτωση εισφοροδιαφυγής κάποιου από τους συμβαλλόμενους, οι συνέπειες στην ρευστότητα του ταμείου θα είναι πολύ σοβαρές. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα εισφοροδιαφυγής εκ μέρους της εργοδοσίας, είναι η αδήλωτη εργασία, η οποία αποτελεί ένα από τους σοβαρότερους παράγοντες απώλειας πόρων για τα ασφαλιστικά ταμεία.

Το δεύτερο συμπέρασμα στο οποίο μπορούμε να καταλήξουμε, σχετίζεται με τα έσοδα από κοινωνικούς πόρους και κρατικές επιχορηγήσεις. Το ποσοστό συμμετοχής τους ανέρχεται σχεδόν στο 31% του συνόλου των εσόδων, πάνω από 11,5 εκατομμύρια ευρώ, ποσοστό πολύ υψηλό που μαζί με τα άλλα δύο αποτελούν το 90% των εσόδων των φορέων κοινωνικής ασφάλισης, αναφορικά πάντα με το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Από τα παραπάνω καταλαβαίνουμε την σημασία που έχουν τα έσοδα για την ορθή λειτουργία των φορέων κοινωνικής ασφάλισης.

Καμίας μορφής κοινωνική προστασία δεν μπορεί να νοηθεί, εάν πρώτα δεν υπάρχει η απαραίτητη ρευστότητα για τους φορείς, έτσι ώστε να είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν στον κοινωνικό τους ρόλο και σκοπό. Πέρα των κονδυλίων του κρατικού προϋπολογισμού για την κοινωνική προστασία, το κράτος ενισχύει με απευθείας χρηματοδότηση τους διάφορους φορείς κοινωνικής ασφάλισης, έτσι ώστε να ενισχύσει την ρευστότητα τους, και κατ' επέκταση την βιωσιμότητά τους.

Αίσθηση προκαλεί το γεγονός της συνεχούς αύξησης των παροχών από έτος σε έτος. Η αύξηση οφείλεται κυρίως στην προσθήκη νέων δικαιούχων, καθώς επίσης και στην ποσοτική και ποιοτική βελτίωση των παροχών. Αναφορικά με τις συντάξεις, η αύξηση οφείλεται στην είσοδο

νέων συνταξιούχων, καθώς και στον υπολογισμό της, βάσει μεγαλύτερου αριθμού ημερών, αυξημένων ημερομισθίων και τέλος στην αύξηση των κατώτερων ορίων χορήγησης συντάξεων.

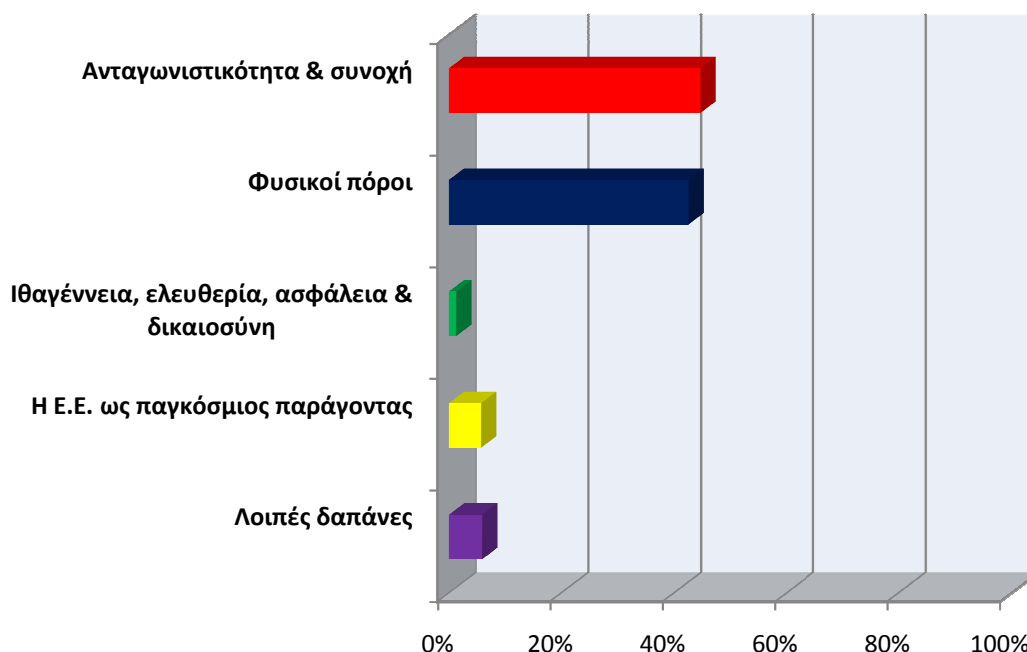
Η αύξηση στις παροχές ασθενείας, οφείλεται κυρίως στην αύξηση των τιμών των φαρμάκων, αλλά και στην αύξηση της επισκεψιμότητας ασφαλισμένων στους συμβαλλόμενους με το ταμείο ιατρούς. Το ίδιο ισχύει και για την πρόνοια. Τέλος αναφορικά με τα έξοδα των φορέων, να αναφέρουμε ότι, οι αυξήσεις σε μισθούς των εργαζομένων σε αυτούς, καθώς επίσης και οι διάφορες δαπάνες, διοικητικές, τόκοι δανείων κλπ, συμβάλλουν με τον δικό τους τρόπο στην αύξηση των λειτουργικών τους εξόδων.

4.5 Αναδιανομή εισοδήματος και κοινωνική ασφάλιση στην Ε.Ε.

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης η κατάσταση είναι λίγο διαφορετική. Αν και η φιλοσοφία σχετικά με την αναδιανομή εισοδήματος διαφέρει, διότι αναφερόμαστε πλέον σε επίπεδο Ένωσης και όχι σε εθνικό επίπεδο, ο στόχος παραμένει ο ίδιος, η επίτευξη της κοινωνικής ευημερίας για όλους τους ευρωπαίους πολίτες. Τομείς όπως η ανάπτυξη, η εκπαίδευση και η καινοτομία, η αγροτική πολιτική και η προστασία του περιβάλλοντος, αποτελούν προτεραιότητα του προϋπολογισμού της Ε.Ε..

Στο γράφημα που ακολουθεί, παρουσιάζονται σε ποσοστό οι δαπάνες τις Ένωσης στους τομείς που αναφέραμε.

Ποσοστό % των δαπανών της Ε.Ε. (2007-2013)

Διάγραμμα 4.9: Δαπάνες προϋπολογισμού Ε.Ε. (2007 – 2013)

Παρατηρούμε λοιπόν ότι, ο προϋπολογισμός της Ε.Ε. χρηματοδοτεί μια πλειονότητα δράσεων και πολιτικών, οι οποίες αποφασίζονται από τα αρμόδια όργανα της Ένωσης σε συνεργασία με τα κράτη μέλη. Ωστόσο υπάρχουν πολιτικές για τις οποίες τα κράτη μέλη έχουν αποφασίσει να μην δρουν σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν η εθνική κοινωνική ασφάλισης, οι συντάξεις, το σύστημα υγείας, η εκπαίδευση, αποτελούν πολιτικές οι οποίες χρηματοδοτούνται από τις εθνικές κυβερνήσεις.

Ωστόσο επικρατεί η *αρχή της επικουρικότητας*, η οποία διασφαλίζει την παρέμβαση της Ένωσης σε ειδικές μόνο περιπτώσεις, όπου οι πολιτικές των κρατών μελών στους προαναφερόμενους τομείς, περικλείουν του αρχικού τους στόχου και προγραμματισμού. Μόνο τότε λοιπόν καλείται να επέμβει η Ένωση, κάτι που βλέπουμε να συμβαίνει και σήμερα, πολύ πιο έντονα σε σχέση με το παρελθόν, λόγω του μνημονίου.

4.6 Διανεμητικό και Κεφαλαιοποιητικό σύστημα ασφάλισης

Η μηνιαία σύνταξη αποτελεί ένα σύνθετο χρηματοοικονομικό εργαλείο, το οποίο στοχεύει στην αποτελεσματική διαχείριση ενός πλέγματος ασφαλιστικών και επενδυτικών κινδύνων. Αποτελεί μια ισόβια ροή εισοδήματος κατά την περίοδο της συνταξιοδότησης, η οποία εξασφαλίζει ένα επίπεδο διαβίωσης, ανάλογο με την περίοδο κατά την οποία ο συνταξιούχος εργαζόταν. Η σύνταξη αναπροσαρμόζεται ετησίως, έτσι ώστε να έχει σταθερή αγοραστική αξία (κίνδυνος πληθωρισμού), ενώ η αναπροσαρμογή αυτή στοχεύει και στην μείωση της διαφοράς στο επίπεδο διαβίωσης μεταξύ εργαζομένων και συνταξιούχων.

Την δυνατότητα μιας τέτοιας έκτασης παροχής δεν μπορεί να προσφέρει κανένα ιδιωτικό ασφαλιστικό πρόγραμμα. Επομένως τον πιο αποτελεσματικό μηχανισμό για την προσφορά μιας τέτοιας παροχής στο σύνολο των εργαζομένων μιας χώρας, αποτελεί η οργάνωση ενός δημόσιου διανεμητικού (Pay-As-You-Go) συστήματος συντάξεων, μέσω του οποίου οι τρέχουσες ασφαλιστικές εισφορές χρηματοδοτούν τις τρέχουσες συντάξεις, χωρίς την ανάγκη συσσώρευσης αποθεματικών¹⁴.

Η πλειοψηφία των ανεπτυγμένων κοινωνιών ανακάλυψε την χρησιμότητα και τις δυνατότητες του συστήματος αυτού, του οποίου η αποτελεσματικότητα ισχύει για τις περιόδους, κατά τις οποίες το αποκαλούμενο *βιολογικό επιτόκιο* είναι υψηλότερο από το τρέχον επιτόκιο της οικονομίας. Ως *βιολογικό επιτόκιο* νοείται το άθροισμα των ρυθμών αύξησης της παραγωγικότητας και του εργατικού δυναμικού¹⁵. Επομένως εάν θεωρήσουμε ως τρέχον επιτόκιο της οικονομίας την μέση πραγματική απόδοση των κρατικών ομολόγων, φαίνεται ότι η παραπάνω σχέση ισχύει για την πλειοψηφία των κρατών μελών του ΟΟΣΑ. Δηλαδή το βιολογικό επιτόκιο είναι μεγαλύτερο του επιτοκίου της οικονομίας.

¹⁴ Νεκτάριος Μ. (2008): Ασφαλιστική Μεταρρύθμιση με Συναίνεση και Διαφάνεια, σελ 17.

¹⁵ Νεκτάριος Μ. (2008): Ασφαλιστική Μεταρρύθμιση με Συναίνεση και Διαφάνεια, σελ 18.

Μελλοντικά η σχέση αυτή θα αλλάξει, και το ποσοστό θα είναι αρνητικό, λόγω της γήρανσης του πληθυσμού, ενός φαινομένου που λαμβάνει χώρα σε πολλές ανεπτυγμένες κοινωνίες. Η γήρανση του πληθυσμού οφείλεται σε δυο παράγοντες:

1. Στην μείωση του ρυθμού γεννήσεων, κάτω των 2,1 παιδιών ανά γυναίκα, που αποτελεί προϋπόθεση για την σταθερότητα του πληθυσμού.
2. Στην διαχρονική αύξηση του προσδόκιμου ζωής.

Το πρόβλημα της γήρανσης θα αρχίσει να κλιμακώνεται μετά το 2015, οπότε θα αρχίσουν να συνταξιοδοτούνται οι πολυπληθείς γενιές που γεννήθηκαν μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο. Οι περισσότερες χώρες στην προσπάθεια τους να προλάβουν μια πιθανή κατάρρευση του όλου συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, έλαβαν μέτρα εγκαίρως όχι μόνο για να αντιμετωπίσουν τα δημογραφικά προβλήματα, αλλά και για να πετύχουν μια πιο δίκαιη μεταχείριση των γενεών, και την διασφάλιση της απασχόλησης. Δυστυχώς κάτι τέτοιο στην Ελλάδα δεν έγινε, κυρίως λόγω της αδυναμίας σύγκλισης των πολιτικών κομμάτων.

Σήμερα σε περιόδους οικονομικών δυσχερειών, μετά από την επικράτηση φιλελεύθερων λογικών στην Ευρώπη που εκφράζονται με την οικονομική, νομισματική, δημοσιονομική και κοινωνική πολιτική της, το διανεμητικό σύστημα ασφάλισης φθίνει, παραχωρώντας την θέση του στο κεφαλαιοποιητικό. Το σύστημα αυτό χρηματοδοτείται από τις προηγούμενες εισφορές των αποδεκτών των παροχών, δηλαδή οι ασφαλιστικές εισφορές των εργαζομένων κεφαλαιοποιούνται και στο διάστημα της συνταξιοδότησης αρχίζει η ρευστοποίηση του κεφαλαίου και των κερδών, υπό μορφή χρονικών προσόδων.

Στηρίζεται στην κεφαλαιακή συσσώρευση, και προσδιορίζεται από τα επιτόκια, τον πληθωρισμό, την γενικότερη οικονομική συγκυρία, την πορεία των κεφαλαιαγορών, την διασπορά του χαρτοφυλακίου των

σχετιζόμενων αποθεματικών αναφορικά με τον συστημικό και τον εσωτερικό κίνδυνο, και λιγότερο από την δημογραφική γήρανση.

Τα συνήθη χαρακτηριστικά του συστήματος αυτού είναι, ότι οι εισφορές παρέχονται από τον ασφαλισμένο και σε περιπτώσεις από τον εργοδότη, ο φορέας είναι ιδιωτικός, ο θεσμικός εγγυητής είναι το ασφαλιστήριο συμβόλαιο, η προαιρετικότητα και η ανταποδοτικότητα του. Το σύστημα αυτό, παρέχει στον ασφαλισμένο το ποσοστό ασφάλειας που ο ίδιος επιλέγει, δηλαδή δρέπει τα επίχειρα των επιλογών του. Το γεγονός αυτό ωθεί τον εργαζόμενο σε περεταίρω απόδοση, εργασιακή ανέλιξη, και συνειδητή συμμετοχή στο οικονομικό περιβάλλον της χώρας, δίνοντας του προστιθέμενη αξία λόγω του βάρους των επιλογών του.

Με την συσσώρευση κεφαλαίων και τη δραστηριοποίηση των πολιτών στην αύξηση της αποδοτικότητας τους, δημιουργείται περιβάλλον οικονομικής μεγέθυνσης και ανάπτυξης, ενισχύοντας παράλληλα τις επενδύσεις. Επίσης ασκείται έμμεσος έλεγχος στην λειτουργία της αγοράς από την μετακίνηση κεφαλαίων, με πρωτοβουλία των ασφαλισμένων. Εξοικονομούνται κεφάλαια για εφαρμογή κρατικών πολιτικών και σε περιπτώσεις μειώνεται το δημόσιο χρέος, ενώ δεν υφίστανται θέματα βιωσιμότητας των δημοσίων ασφαλιστικών ταμείων. Η δημόσια γραφειοκρατία ελαφρύνεται και απλοποιείται το θεσμικό πλαίσιο παροχών ασφάλισης.

Ενισχύεται η κοινωνική δικαιοσύνη λόγω της ανταποδοτικότητας, καταπολεμώντας συγχρόνως και το φαινόμενο του λαθρεπιβάτη. Οι πιέσεις στην ασφάλιση των κοινωνικών, δημοσιονομικών και ορισμένων οικονομικών παραγόντων εξασθενούν, μειώνεται η διαπλοκή πολιτικής με ομάδες συμφερόντων, διαρρηγνύονται στην πλειονότητα τους συντεχνιακά συμφέροντα και αίρεται η κρατική εξάρτηση των ασφαλισμένων. Παρόλα ταύτα το κόστος μετάβασης από το ένα στο άλλο σύστημα είναι δυσβάσταχτο και βαρύνει δυσανάλογα τους εργαζόμενους, οι οποίοι εισφέρουν και για την ίδια συνταξιοδότηση τους άλλα και για την μετάβαση του συστήματος.

Η επισφάλεια της απόδοσης των κεφαλαίων αίρει την εγγύηση που παρέχει το κράτος, ήτοι, η αξία της ανταποδοτικότητας δύναται να επιφέρει μείωση στις συντάξεις σε ποσοστό κάτω των επιτρεπτών για την αξιοπρέπεια διαβίωσης επίπεδα. Σε περίπτωση τέτοια, το έλλειμμα εκτάκτως θα κληθεί να καλύψει το κράτος, γεγονός που θα προκαλέσει οικονομικές αστάθειες.

Απαξιώνεται η κοινωνική αλληλεγγύη που δίδει την θέση της σε οικονομικούς όρους, προκαλώντας κοινωνικά προβλήματα, ιδίως αναφορικά με αυτούς που δεν δύνανται να πληρώσουν τις εισφορές τους, μειώνοντας παράλληλα την κοινωνική συνοχή και την κρατική εξουσία. Η προστασία από τον κίνδυνο του γήρατος ή αιφνίδιας αδυναμίας για εργασία, απενδύεται το κοινωνικό της πρόσωπο και ικανοποιείται με όρους αγοράς, προσθέτοντας τον κίνδυνο της απόδοσης και προκαλώντας αισθήματα ανασφάλειας στους εργαζομένους.

Η συσσώρευση κεφαλαίου δύναται να προκαλέσει αστάθειες στην οικονομία λόγω του οριακού κέρδους επενδύσεων ή της οριακής απόδοσης του κεφαλαίου ή μεταφορά των κεφαλαίων σε εξωτερικές οικονομίες ή ακόμη να προκαλέσει πληθωριστικές πιέσεις στην πραγματική αγορά ή υπεραξίες στην κεφαλαιαγορά.

Το ασφαλιστικό σύστημα που θα επιλεγεί, μπορεί να είναι μίξη των παραπάνω συστημάτων, οπότε τίθενται ζητήματα ποσόστωσης, απόδοσης αγοράς κεφαλαίου, επιμερισμού του κόστους, δημιουργία νέου θεσμικού πλαισίου και ταχύτητας μετάβασης. Η διαφορετική έκφραση των συνιστωσών που τα συνθέτουν, εγείρουν θέματα υποχρεωτικότητας της συμμετοχής, φορολογικής αντιμετώπισης, δημόσιας ή ιδιωτικής διοίκησης του συστήματος, επαγγελματικού ή ατομικού χαρακτήρα, καθορισμού εισφορών ή παροχών, τιμαριθμικής προστασίας παροχών, επενδυτικών περιορισμών, εποπτείας και νομιμοποίησης. Αν και η εφαρμοσμένη πολιτική της Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια έχει χροιά φιλελευθερισμού, η παράδοση των ευρωπαϊών απαιτεί κρατικό παρεμβατισμό και εγγύηση.

Συμπερασματικά, πανάκεια καθολικά νομιμοποιημένη δεν είναι δυνατόν να υπάρξει. Αναλόγως της ιστορικής εξέλιξης, της συλλογικής συνείδησης και των επικρατούντων αξιών ενός λαού και των ιδεολογικών προσανατολισμών, του βαθμού διεθνούς οικονομικής εξάρτησης, των δημοσιονομικών μεγεθών και του οικονομικού περιβάλλοντος ενός κράτους επιλέγεται ή ορθότερα μεταρρυθμίζεται το ισχύον, σε νέο ασφαλέστερο, αποδοτικότερο, και κοινωνικά αποδεκτό ασφαλιστικό σύστημα.

5 Συμπεράσματα

Στα πλαίσια της εργασίας μας, προσπαθήσαμε να προσεγγίσουμε την αναδιανομή εισοδήματος, δίνοντας έμφαση στην κοινωνική ασφάλιση. Τα συμπεράσματα μας πηγάζουν από όλη την εργασία, αλλά κυρίως από την τελευταία ενότητα, όπου παρουσιάσαμε τα οικονομικά δεδομένα της κοινωνικής ασφάλισης στην χώρα μας. Αυτό που προκαλεί αίσθηση, είναι η σταθερή αύξηση των δαπανών των φορέων κοινωνικής ασφάλισης, τους λόγους της οποίας αναλύσαμε πριν, καθώς επίσης και της συνεχούς αύξησης της κρατικής ενίσχυσης προς τα ασφαλιστικά ταμεία.

Ειδικά το τελευταίο, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, για τον λόγο του ότι, απεικονίζει ένα χρόνιο πρόβλημα της κοινωνικής ασφάλισης, που δεν είναι άλλος από αυτό της εισφοροδιαφυγής. Αυτό κατά τη γνώμη μας αποτελεί και την αχίλλειο πτέρνα του συστήματος, μιας και ένα μεγάλο μέρος του εργατικού δυναμικού της χώρας, απασχολείται χωρίς ασφάλιση. Αυτό το φαινόμενο θέτει σε κίνδυνο την ρευστότητα των ταμείων, τα οποία δεν μπορούν με την σειρά τους να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους. Αυτήν την αδυναμία έρχεται να καλύψει το υπερχρεωμένο κράτος, το οποίο από μόνο του αδυνατεί να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις του.

Λύσεις υπάρχουν, τις οποίες παρουσιάσαμε στην τελευταία ενότητα του τελευταίου κεφαλαίου. Θεωρούμε λοιπόν ότι μια ορθολογική επιλογή ενός εκ των δύο συστημάτων, ή και συνδυασμού αυτών, με ταυτόχρονους ελέγχους στην αγορά εργασίας, θα εξασφαλίσουν σε μεγάλο βαθμό την βιωσιμότητα του όλου μηχανισμού. Υπάρχουν και άλλοι τρόποι χρηματοδότησης των ασφαλιστικών ταμείων, όπως για παράδειγμα η σωστή επενδυτική πολιτική των κεφαλαίων τους, που θα μπορούσε να αποτελέσει μια *ένεση* ρευστότητας στα χρηματικά τους διαθέσιμα. Πιστεύουμε λοιπόν ότι θα πρέπει να υπάρξει μια λιγότερο κρατικοδίαιτη σχέση των φορέων με το κράτος, έτσι ώστε να κινδυνεύει λιγότερο η κοινωνική ευημερία των πολιτών.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσσα

Γεωργακόπουλος Θ. (2005): *Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική Γ' έκδοση*, Εκδόσεις Μπένου

Σταματόπουλος Θ. & Θαλασσινός Ε.(1998): *Διεθνή Οικονομικά*, Εκδόσεις Σταμούλη

Νεκτάριος Μ. (2008): *Ασφαλιστική Μεταρρύθμιση με Συναίνεση και Διαφάνεια*, Εκδόσεις Παπαζήση

Λυμπεράκη Α. – Τήνιος Πλάτων –Φιλαλήθης Α.(2009):*Υγεία, Σύνταξη και Γήρανση στην Ελλάδα και την Ευρώπη*, Εκδόσεις Κριτική

Ρωμανιάς Γ. (2006): *Ελληνικοί και Ευρωπαϊκοί μύθοι για το ασφαλιστικό*, Εκδόσεις Βλάσση

Blanchard Olivier (2006): *Μακροοικονομική*, Εκδοτικός οίκος Επίκεντρο

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης (2010): *Κοινωνικός Προϋπολογισμός 2009*

Ιστοσελίδες

www.statistics.gr

www.ypakp.gr

